

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**S. Avrelii Avgvstini Hipponensis Episcopi Et S. R. E.
Doctoris Vita**

Lancilottus, Corneille

Antverpiæ, 1616

Liber Primvs Complectentis historiam eius ab ortu vsque Baptismum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42857

I
DE VITA
D. PATRIS AVRELII
AVGVSTINI
EPISCOPI

LIBER I.

Complectens historiam eius ab ortu
vsque ad Baptismum.

CAPVT I.

*Patria D. Aurelij Augustini, utriusque nomi-
nis ratio, & tempus natiuitatis.*

DIVVS AVRELIVS AVGVSTINVS
Ecclesiæ Catholicæ Doctor
eximius, quem plures qui-
dem copiosè, nemo satis vm-
quam laudauit, anno Domi-
ni cccclv. Idibus Nouembris, Libe-
rio summo Pontifice, & Constantio Im-
peratore in Africâ natus est Tagastæ, quæ *Augustinæ*
inter Numidiæ oppida censetur. Vitæ post *patria &*
Deum habuit auctores Patritium & Mo- *parentes.*
nicam; tenuioris quidem fortunæ, sed istum
A nobi-

*Etymon no-
minis Au-
gustini.*

nobilitate, hanc pietate insignem. Nomen ipsum, quod ominis boni quiddam videtur, ad laudem eius accommodationem habet. Vt enim Octauiano Augusti nomen est inditum, quod ipse amplissimæ dignitatis, quæ tum in terris erat, honore sit auctus, vel quod domi militiæque sopito belli furore dilapsæ Reipublicæ dignitatem ad pristinæ felicitatis splendorem adauxerit; sic & Augustinus, velut per vitæ præsagium, ab augendo dictus videatur, quia eius inuicto labore, longe lateque refutatis hæreticorum erroribus, doctrinæque præstanti contra sectarios Ecclesia Catholica defendenda & augenda foret. Quamquam si conuersionis eius ad veram fidem momenta consideremus, si scriptorum, quantum vix alius quisquam edidit, ingentem numerum, si Religiosorum hominum cœtus, quos ipse vel instituit, vel qui post eum ab alijs instituti, vitam regulæ eius attemperarunt, adeoque quadraginta & amplius si spectemus familias, quæ parent huius legibus; rem Christianam sic auxit, vt hoc Augusto nomine dignissimus videatur.

*Cur dictus
Aurelius.*

Nec Aurelij nomen in eo vacat, quod cum ob doctrinæ præstantiam atque splendorem, tum propter virtutum excellentiam, vitâ functus accepit. Nam quemadmodum

modum Romani, gloriosa quibusdam de-
dêre cognomina honoris causâ, hunc
Africanum, illum Asiaticum, istum Ma-
gnum, ac alios aliâ ratione cognominando;
sic Ecclesia Catholica viris sanctitate vel
eruditione præstantibus, indidit perillustres
titulos, ad eorum famam amplius cele-
brandam. Atque ideò Basilium vocauit
Magnum; Ioannem, Chrysostomum; Fir-
mianum, Lactantium; Tertullianum, Flo-
rentium, vt illorum dicendi copia, præstan-
tia, suauitas, ac floridum orationis genus
omnibus innotesceret. Et in hunc modum
Augustinum vocauit Aurelium, propter
ipsius, vt dictum est, vitæ ac scriptorum
eximium splendorem. Refert etiam Alex- Lib. i. c. 9.
ander ab Alexandro, Romæ familiam
fuisse perillustrem, quæ dicebatur Aurelia;
cuius erat proprium, in Solis templo sacri-
ficare: atque ita S. Augustinum Aurelium
dici perinde sit, ac eundem indigitari cla-
rum, ac velut solarem, à quo doctrinam
homines eruditi, velut à Sole stellæ lumen
mutuantur. Aiunt Solem pingi solitum
cum pane & potu, nimirum hoc est, quod
huic sanctissimo viro accinimus:

*Quæ obscura prius erāt, nobis plana faciēs:
Tu de verbis Saluatoris dulcē panē conficis,
Et propinas potū vitæ de Psalmorū nectare.*

A 2

Solem

*Aurelius
quasi dicas
aura & Sol,
quæ iuncta
summam
amœnita-
tem præ-
stant.*

Solem ad hæc hieroglyphicè constituunt è
 naui mundum gubernantem, quod & huic
 eleganter tribuitur, dum ex more Deum
 compellantes, eius solemnī die sic præfa-
 mur: *Cunctorumque conditionibus salubriter
 providendo, tuam in hoc mari nauiculam Au-
 gustinus providè gubernavit.* Aliud nominis
 etymon Festo placet, vt Aurelius quasi Au-
 sedius dicatur, aurea que sede dignus: ac in-
 ter omnes alios, vt aurum splendore, ita sa-
 pientiæ gloriâ resplendens. Quapropter
 Salomon inter Hebræos aureo solio reful-
 sit, inter que Græcos aureo tripode Socra-
 tes dignus est habitus, & inter Ecclesiæ Do-
 ctiores, tum ab alijs, tum in primis à Clau-
 diano Mamercio fuit Augustinus, *Aurelius*
 cognomento scriptus, quod aureâ cathe-
 drâ dignissimus iudicetur.

Lib. 3. De
 statu ani-
 me, cap. 10.

De Ingra-
 tis, cap. 3.

*Augustinus
 natus est
 eodem tem-
 pore, quo
 Pelagius
 hæresi-
 archa.*
 Cap. 33.

Est autem istud obseruatione dignissi-
 mum, quod ait Prosper, quod que idem in
 Breuiario Gothicæ gentis Viphilas scripsit;
 eodem nimirum tempore, quo natus est in
 Britannia Pelagius hæresiarcha, ceu caligo
 quædam in tenebrosis illis regionibus ex-
 orta; natum in Africâ fuisse Aurelium Au-
 gustinum velut clarissimum Solem, lumine
 suo noctem illam erroris discutientem.
 Quâ de re potest aptè dici, quod est apud
 Ecclesiasticum: *Contra malum bonum est, &
 contra*

contra mortem vita, præbent enim Augusti-
 ni scripta præsentissimum antidotum con-
 tra Pelagianæ in primis hereseos venena. Ac
 Pelagius quidem, si vtriusque patriæ situm
 attendamus, non incommode per Aquilo-
 nem significari videtur, vnde omne ma-
 lum, & tenebræ: verum Augustinus (iuxta
 B. Vincentium Ferrerium) aptè potest in-
 telligi per aureum templi candelabrum,
 quod in parte fuit Australi, in quâ etiam
 Africa, nimirum vt lucernæ Boream versus
 respicientes, ab eo tenebras depellerent.
 Quæ res admirabilem Dei prouidentiam
 non obscure demonstrat, cuius est Eccle-
 siam suam, dum in vnâ parte decoloratur,
 in alterâ vicissim illustrare.

Serm. de
 S. Aug. n. 8.

Mirabilis
 Dei circa
 Eccl. siam
 prou. deus.

CAPVT II.

*Augustinus puerulus ludimagistro traditur,
 fabulis delectatur, & à Græcis literis est
 alienior, quas prouectior demum am-
 plectitur.*

PVERVLVS à parentibus ludimagistro
 traditus est bonis artibus imbuendus.
 Verum, vt fit per eam ætatulam, lusibus
 congressuque æqualium gaudens, nihil mi-
 nus quam literas curauit: adeo vt à præce-
 ptoribus inuitari primum, dein minis ac
 plagis ad discendum compelli debuerit.

Augustini
 pueritia.

Quod tamen in discendo tædium alacriter demum superavit, Latinæ syntaxeos studio delectatus; quod à teneris vnguiculis, Latinas aliquot voces à nutrice didicerat.

Fabulis delectatur.

Ac præcipuè iam puer fabulis tenebatur, quæ de Troiano equo, Troiæque subuersione referebantur, de varijs erroribus Æneæ, de impotenti Didonis amore, miserabiliq; Reginæ morte: quæ huiuscemodi, siue res gestæ, siue Poëtarum commenta mēdacij calamistrata cum verborum elegantia, mirum quàm facilè, quamq; dulciter à pueris audiantur. Itaque se Didonis illacrymasse fato narrat, dum

Lib. 4. Æneidos.

—— *pallida morte futurâ*
Interiora domus irrūpit limina, & altum
Conscendit moritura rogam:

—— *illam inter talia ferro*
Collapsam aspiciūt comites, ensemq; cruore
Spumantem, sparsasq; manus. ——

Lib. 1. Cōfess. cap. 16. Fugienti Poëta laus.

Hiscæ fabulis impeditum, se maioribus rebus non vacasse, seridò queritur. Præsertim verò quorundam Poëtarum lasciuia grauius reprehendit, qui sub verborum melle pueris venena propinant, cum de dijs suis nefanda, & tenellis auribus indigna referunt: in quibus peccandi faciunt illecebram ipsorum deorum exempla, dum quæ turpiter ab ipsis facta vident mortales, imitari

tari non erubescunt: vt ille flagitiosus adolescens apud Terentium, qui dum tabulâ pictâ in pariete fabulam Danaë's contem-
In Eun-
cho.
 platur, Iouem sibi ad peccandum exemplar facit. Quare non iniuriâ Plato, Repub. suâ totum hoc genus hominum exclusit: vti quoque Grammatici probi seuerè cauent, ne adolescentes similibus spurcarum rerum lectione inficiantur.

Libuit seriùs istud Augustino mirari humanæ cæcitatæ argumentum in nonnullis Grammaticis, qui stribiliginē omnem atque barbariem, vt Scyllam & Charybdim exhorrescere discipulos docent; eidem, ne in teterrima morum vitia deferantur, nihil
Queritur
Augustinus
Gramma-
ticos magis
cauere vi-
tia verborū
quàm mo-
rum.
 pensi habent. *Vide, inquit, Domine Deus, Lib. I. Cō-
 patienter vt vides, vide, quomodo diligenter fest. c. 18.
 obseruent filij hominum pacta literarum & syllabarum, accepta à prioribus locutoribus, & à te accepta aterna pacta perpetuæ salutis negligant: vt qui illa sonorum vetera placita teneat, aut doceat, si contra disciplinam Grammaticam sine aspiratione primæ syllabæ, ominem dixerit, magis displiceat hominibus, quàm si contra tua præcepta hominem oderit, cum sit homo.* Ceterum cum literis, Latinis illis quidem, Augustino id temporis ita conueniebat: nam à Græcanicis vehemen-
 ter alienus, nec verbis nec verberibus ad-

duci potuit, vt eas addisceret. Ob eam credo rationem, quam Aufonius de simili profert,

— *neque disciplinis*
Appulit Græcis puerilis æui
Noxius error.

Lusui de-
ditus.

Prouectior autem eas didicit, ægtiusculè ferens, quòd per eam ætatem non didicisset, quæ literis ijs fuerat opportunior. Interim & lusus auocabant, quorum erat ipse quàm ludi studiosior, & huiusce rei gratiâ parentibus & præceptoribus non semel imposuit: nempe quod plerique faciunt adolescentuli, tempus otio conterens, relictisque vtilibus, ad pilas & crepundia conuersus.

CAPVT III.

Augustinus adhuc puer morbis obnoxius
Baptismum expetit.

Puer vale-
tudine est
infirmior.

VALETUDO corporis, cùm adhuc tenerâ esset ætate, non satis illi constabat: quin & grauiore stomachi morbo exercebatur. Quamobrem fedula mater eius, verita ne si quid humanitus accidisset filio, periculum æternæ salutis adiret, quòd nondum erat sacro Baptismate renatus; etiam contendit, vt primo quoque tempore ablueretur. Quæ res, Augustino simul efflagitante Baptismum, tantùm non est perfecta:

Etta: verum cum se remitteret vis morbi, *Baptisma
eius differ-
tur.*
 in tempus opportunum Baptisma dilatum
 fuit: non id spe quidem vitæ diuturnioris,
 quæ non paucis mortalibus persuasit in
 omne vitiorum genus habenas laxare, quo-
 ad morte iam vicinâ, raptim aquâ perfun-
 dantur, vel absoluantur, verum metu cu-
 raque Monica, quæ multa porro spectabat
 adolescentiæ pericula, & lenocinia ætatis
 eius, quæ in vitium flecti cerea est; grauif-
 simeque diuinum Numen offendit, quan-
 do post salutarem ablutionem, concepto
 tædio, tamquam in Ægyptum recogitat.
 Sed & altissimam Dei prouidentiam hîc
 licet interpretari, quâ sibi præelectas ani-
 mas nonnumquam errare sinit longius, &
 à gratiæ suæ fontibus secludi diutius, quò
 vberiore mox gustu, maioreque bonitatis
 suæ commendatione sitim eorû restinguat.

CAPVT IV.

*Madauras & Carthaginem studiorum causâ
 mittitur. Rominianus Mecænas eius.*

DETERSA itaque barbarie, cum præ- *Ad studia
mittitur.
Lib. I. c. 14*
 cepta linguæ Latinæ didicisset, Ma-
 dauras ciuitatem vicinam mittitur, ac in-
 de Carthaginem, vbi literarum humanio-
 rum studia tunc vigeant, oratoriis artibus
 expoliendus: quas ille Manilio Theodoro,

A 5

Chri-

*Finis stu-
diorum
Augustini.*

*L. 2. Con-
fess. cap. 3.*

*Rominia-
nus Mace-
nas Augu-
stini.*

*Lib. 2. con-
tra Acade-
micos c. 2.*

Christiano præceptore, pro ingenij sui bonitate celeriter percepit, æquales suos longo post se intervallo relinquens. Ac patri quidem eius Patritio iucunda res ea fuit, atque pro voto: spectabat enim homo alienus a Christianâ fide, (quod etiamnum fieri videmus) quemadmodum filio per hanc facultatem dicendi, gradus ad honores forenses struerentur: neque is erat, ut in finem illum summum ac vnicum, qui Deus est, filij studia dirigeret. In hoc autem suprâ quàm credibile sit nitebatur homo fortunæ tenuis, ut disertum filium videret, imò potius desertum, inquit ipse Augustinus, & bonis omnibus iis, quæ in humani cordis velut agro conferere oportet, misere destitutum. Atqui licet parentum egestate pressus esset, tamen emerfit, adiuuante Rominiano populari suo, quem Mæcenatem in se valdè liberalem est expertus, ac fortasse sine talibus adminiculis haud euasisset in Augustinum. Huic Rominiano libros contra Academicos dedicavit, cupiens eundem ad veri Dei cognitionem perducere, beneficiorumque quæ ab eo perceperat, memoriam refricans, ita eum honorifice compellat: *Tu me adolescentem pauperem, ad peregrina studia pergentem, & domo, & sumptu, & quod plus est,*
ANIMO

*animo excepisti. Tu patre orbatum, amicitia
consolatus es, & hortatione animasti, ope ad-
iuuisti. Tu in nostro ipso municipio, fauore,
familiaritate, communicatione domus tue,
penè tecum clarum primatemq; me fecisti, &c.
Quà ex reliquet, quantum emolumentum
Reipub. conferant, qui paupertinam iuuen-
tutem facultatibus suis erigunt, vt ad bona-
rum artium cacumen euadat. Contingit
enim interdum summa ingenia delitescere,
quòd huiuscemodi Mæcenates non in-
ueniant. Id eleganti emblemate Alciatus*

*Emblema-
te 122.*

*Dextra tenet lapidem, manus altera susti-
net alas:*

*Vt me pluma leuat, sic graue mergit on?
Ingenio poterā superas volitare per arces,
Me nisi paupertas inuida deprimeret.*

CAPVT V.

Adolescentie Augustini vitia.

AVGUSTINI iam tum ætate crescente,
vitia sese latius explicabant: & vt in
aruo fecundo zizania bonis herbis, ita menti
bonæ prauī mores innascebantur. Hinc il-
la, parentum è mensâ, clācularia surreptio,
deque cellâ penuariâ, domi cū adhuc ef-
fet: hinc excussa sub noctem vicini homi-
nis arbore poma, libidine magis faciendi
perpe-

perperam, quàm quòd fructus isti peracerbi magnopere delectarent: hinc illa contumacia in æquales, ad decipiendum procliuitas, adque parendum doctoribus asperitas: hinc, vt ille ait,

Horat in
Arre poeti-
câ.

*Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Vtilium tardus prouisor, prodigus aris,
Sublimis, cupidusque, & amata relinque-
re pernix.*

Perniciosa
res sodales
perditi.

Lib. 3. Cõ-
fess. cap. 1.

Inter hæc auocatus à studio (vt fit, quando parentes rei familiaris cogit inopia) domi fuit annum vnum commoratus: vbi materiem præbente otio, adhæc suafu perditorum sodalium (*inter quos pudet esse non impudentem*) in vitia, quæ consequuntur otium, est prolapsus: *Vbi, inquit, eram? & quàm longè exulabam à deliciis domus tuæ anno illo XVI. ætatis carnis meæ, cùm accepit in me luxuria sceptrum? quæ licet parui pendatur iudicio humano, prorsus tamen est illicita per leges tuas. Fames mihi erat intus ab interiori cibo teipso Deus meus, & eâ fame non esuriebam, sed eram sine desiderio alimentorum incorruptibilium; non quia plenus eis eram, sed quò inaniore, eò fastidiosior, & ideo non benè valebat anima mea, & ulcerosa proiciebat se foras miserabiliter, scalpi auida contactu sensibilium. Excesserunt itaque caput meum vepres libidinum, & nulla erat*

erat eradicans manus patris vel magistri. Lib. 2. Cō-
fess. cap. 3.

Neque verò pia mater ideò filium negligere, quem tantopere amabat; at potius omni ope contendere, ne dispendium simul temporis pudicitiaque faceret: iam eiusce laudes commemorare, iam vitiorum fomitem, qui est nil agere, grauius reprehendere, iam, ut impudicorum vitaret adolescentium ac muliercularum congressus, idemtidem suadere. Verum ille matris precibus ac monitis parum acquiescebat: nam pestifera delectatio, quasi gustata lotos, ad meliorem frugem redire animum haud sinebat. *Ecce cum quibus comitibus* (queritur) Lib. 3. Cō-
fess. c. 3.

*iter agebam platearum Babylonie, & volu-
tabar in cæno eius, tamquam in cinnamomis
& unguentis pretiosis.* Interim Deus Opt
Max. quem ab omni æuo præuiderat inter
suos fore, iam tum non parum eum abstrah-
ebat à fœdissimis voluptatibus; illasque
amorum primitias, non tam mellis quam
fellis esse fecundissimas ostendebat. Quâ-
re clariùs tandem intellectâ, sic exclamat:

*Deus meus, misericordia mea; quanto felle
mibi suauitatem illam, & quàm bonus aspersi-
sti, quia & amatus sum, & perueni occultè ad
vinculū fruendi, & colligabar letus ærumno-
sis nexibus, ut caderer virgis ferreis ardenti-
bus zeli, & suspicionū, & timorū atq; rixarū.*

Exacto

Amor felle
& melle
fecundissi-
mus.

Lib. 2. Cō-
fess. cap. 1.

Exacto itaque domi segniter anno integro, Carthaginem abiit: quâ in vrbe, mirum quàm celeriter benè dicendi scientiam est affecutus. Inter hæc cum domesti-

Lib. 3. C6.
fess. supra.

cus hostis acrius oppugnabat; stimulus, inquam, carnis, quam secum, quo iret cumque locorum, ferebat, velut illa cerua Vir-

Lib. 4. Aen.

Carthagine
spectaculis
tragicis afficitur.

giliana telo faucia, hucque illucque cum eo discurrens. In eadem vrbe captus est spectaculis ac ludis theatralibus, mirum in modum homini, præsertim adolescenti, perniciosus. Quæ namque fœditates ibi

desunt? quæ non ad peccandum incitamenta? dum impotenter amantis Medæ, Phædræque mortem sibi consciscientis, quæ turpiter in Hippolytum exarserat, & similibus amores, cum plausu cernentes excipiunt? Horum ille aspectu pascebat animum, his ita permouebatur, ut nec à lacry-

Lib. 3. C6.
fess. c. 2.

mis ipse sibi temperaret. Quam in rem ingeniosè, *Quid est, inquit, quod homo ibi vult dolere, cum spectat luctuosa atque tragica, quæ tamen pati ipse nollet? Et tamen pati vult ex eis dolorem spectator, & dolor ipse est voluptas eius. & paulò post: Et hoc de illâ venâ amicitiae est. Sed quò vadit? quò fluit? ut quid decurrit in torrentem picis bullientis æstus immanes tetrarum libidinum, in quos ipsa mutatur & vertitur per*

nutum

nutum proprium, de caelesti serenitate detorta atque deiecta?

CAPVT VI.

Mortuo Patritio patre Augustini, Monica studiorum filij satagit.

INTER hæc familiæ columen Patritius, accepto tamen antè Baptismo, moritur. Circumstabant id temporis piam matrem curæ plures, tum propter mariti decessum è vitâ, tum ob filij, qui iactabatur adhuc in adolescentiæ freto, maxima pericula. Quapropter in hoc elaborauit maximè, quæque supererant in id facultatulas expendere statuit, vt ne cogeretur filius cœptorum studiorum cursum interrumpere; rata id quod res erat, si quàm optime doctrinâ excultus esset, ad Christiana sacra trāsiturum facilius: eò quòd profanæ literæ, si finem spectent bonum, quadamtenus ad veram fidem gradum præstuant; dum mores ferros emolliunt, ac è naturâ ductis rationibus, mentem illustrant; quò errores, quibus occæcatur, non possit non ratione quadam animaduerrere.

*Sacularis
literatura
commendatio.*

CA-

CAPVT VII.

*Amico per mortem sublato, dolet
grauissimè.*

Lib. 4. Cō-
fess. cap. 7.

CONTIGIT deinceps Augustino coarta-
neum, ac in eisdem studiis æqualem,
immaturæ vi mortis abripi, cuius ipse mor-
tis acerbitate vehementer consternatus
(nam ingenti fuerat amore collegam pro-
secutus) mœrori ferendo nequaquam par
erat. Itaque (verbis eiusce utar) *non in a-*
mœnis nemoribus, non in ludis atque canti-
bus, nec in suaueolentibus locis, nec in conui-
uiis apparatus, neque in voluptate cubilis &
lecti, non denique in libris atque carmini-
bus acquiescebat. Horrebant omnia, erat illi
patria supplicium, & paterna domus, mira
infelicitas, & ipsa lux, & quidquid non erat
quod ille (amicus defunctus) erat, odiosum
erat, præter gemitum & lacrymas: nam in eis
solis aliquantula requies. Solus fletus erat
dulcis ei, & successerat amico in deliciis animi
eius. qui ubi inde à lacrymis auferebatur, one-
rabat eum grandis sarcina miseria, quæ à Do-
mino leuanda erat. Quia enim fecit nos ad
se, quocumque mundi bono quantumuis
eximio & præcellenti fruatur, cor nostrum
inquietum est, donec requiescat in Deo, qui
omnes omnino animæ sinus explet. Quam
in

in sententiam aptè Billius:

*Vt nihil est inter carnalia vota quietum,
Nec pax sollicitis, nec modus est cupidis,
In solo est mens tuta Deo.*

In Antho-
logiâ.

Acerbus autem illius ex amici morte dolor, tempore nonnihil est lenitus: cuius quanta vis sit ad ægritudinem animi temperandam, ita declarat: *Non vacant tempora, nec otiosè voluuntur per sensus nostros: faciunt in animo mira opera. Ecce veniebant, & præteribant de die in diem; & veniendo, & prætereundo, inferebant mihi species alias, & alias memorias, & paulatim resarciebant me pristinis generibus delectationum, quibus cedebat dolor meus ille, sed succedebant, non quidem dolores alij, causæ tamen aliorum dolorum. Nam unde me facillimè, & in intima dolor ille penetrauerat, nisi quia fuderam in arenâ animam meam, diligendo moriturum, ac si non moriturum? maximè quippe me reparabant aliorum amicorum solatia, cum quibus amabam, quod præ te amabam, &c. Alia erant quæ in eis ampliùs capiebant animum; colloqui & corridere, & vicissim beneuolè obsequi, simul legere libros dulciloquos, simul nugari, & simul honestari, &c. His atque huiusmodi signis à corde amantium & redamantium, per os, per linguam, per oculos, & mille motus gratissimos, quasi fomiti-*

Tempus
dolori me-
detur.

Lib. 4. Cō-
fess. cap. 8.

B

bus

bus conflare animos, & ex pluribus vnum fieri, hoc est quod diligitur in amicis. Hinc ille luctus, si quis moriatur, & tenebra dolorum, & versâ dulcedine in amaritudinem

Examissâ cor madidum, & ex amissâ vitâ morientium, *vitâ morie* mors viuentium. Beatus autem qui amat te, *nam mors* & amicum in te, & inimicum propter te. Solus enim nullum charum amittit, cui omnes in illo chari sunt, qui non amittitur. Et quis est iste, nisi Deus noster? Te nemo amittit, nisi qui dimittit. Et qui dimittit, quò it aut quò fugit, nisi à te placido, ad te iratum? Hactenus Augustinus.

Dolorisim
patientia
locum mu
rat.

Lib. 4. Cō
fess. cap. 7.

Inter Cens
silicos ver
satur.

Ratus autem loci mutatione posse amplius dolorem suum mitigari, Tagastâ (quò fortè ob mortem patris redierat) Carthaginem discessit: vbi, dum vt clauo clauus, sic amor amore pellitur, sed honestus ille legitimusque turpi ac nefario, (quò non malorum à Deo relictâ mens deuenit?) suffulit ex quadam filium Adeodatum; cuius ingenium pueri, dicit sibi stupori fuisse: sed in ipso fuit extinctus adolescentiæ flore, quod eiusmodi ingeniis præcocibus videmus accidere. In eadem vrbe Rhetoricam docuisse, Caussidicis operam dedisse, linguamque pretio venalem habuisse faretur: atque adeò solemnî quodam die, *negotium* *procurandi fructus mortis*, in ipsâ sacrâ æde semet

femet egisse, vehementiori dolore commemorat. *Vnde, subdit, me verberasti gravibus pœnis, sed nihil ad culpam meam, ô tu pregrandis misericordia mea, Deus meus!* Quæ omnia ideo hic referuntur à me, tum quia virum sanctissimum summâ animi demissione fecisse idem ipsum video, tum quia post tam insignem ad Deum conversionem, cedunt ista maiori eiusce gloriæ; simul etiam, ut ne quis peccatorum onere pressus, veniam à Deo consequi desperet.

CAPVT VIII.

Augustinus Artes liberales per se intelligit. Stilus eius.

CETERVM VT ad animi bona veniamus, Et *auto-
disertus.
Lib. 4. C. 6.
f. 16.* admiratione dignum est, quòd adolescens natus annos fere viginti, Categorias Aristotelis suo pte ingenio ductuque comprehendit: ut etiam quidquid in Musicis, Arithmeticis, Geometricis, Physicis, Metaphysicis, Astronomicis, reliquisque facultatibus intellectu difficile continetur, citra doctoris operam intellexit: quæ postea vere se consecutum animaduertit, quando cum iis, qui hæc à professoribus magno labore didicerant, vna contulit, & se paria illis intellexisse cognouit. Et sanè prætare in hac re adeò potuit, utpote qui fuerit ingenio

*Singulares
anima eius
doctes.*

*Stylus Au-
gustini.*

genio ad miraculum acuto penitus & subtili iudicij acrimoniâ singulari, memoriâ pertinaci, cunctis denique naturæ dotibus iis, quibus ad scientiam peruenitur, cumulatissimè redundarit. Quâ factum ratione, ut in facultate dicendi, ceterisque disciplinis liberalibus, mirum in modum excellerit. Quod cum aliis à sese libris compositis, tum iis maximè qui de Ciuitate Dei sunt inscripti, luculentè testatur, in quibus germanissima vis artis Oratoriæ, Poeticæ, Philosophicæ, tum etiam Historicæ, & cuiusvis alterius facultatis, quasi succus quidam continetur. Quòd si res ab eo pertractatas inspexerimus, si notitiam antiquitatis, si dicendi modum, si decorum, in quo consistunt omnia, vel cum primis Oratoribus audebimus eum conferre. Quantus est in verbis eius splendor! quàm apposita propria! quàm venustæ translationes! quàm similia rebus accommoda! quàm insignes allegoriæ! quàm denique numeris omnibus oratio expolita!

Atqui tamen in multis eiusdem est sermo, qui Tullianis auribus non satisfaciat. Quod equidem, ut negare non est propositum, ita procliue sit defendere: potuit enim tam variâ tamque assiduâ tot auctorum minùs Latine scribentium lectione, paulla-

paullatim is nitor infici; potuit defuetudo elegantius scribendi & commentandi multum atterere de stilo pristino; potuit ætate iam maturâ, splendoris huiusce, qui verborum est, nolle videri studiosior; quod idem usu venisse D. Cypriano didicimus: vel, quæ ratio verisimilior est, prudentissimus Doctor, idemque amore flagrans in omnes incredibili, studere multitudini voluit, ideoque phrasim depressit vtrò, quò iuxta à doctis & indoctis intelligeretur. Ita de sese testimonium dicit Enarratione in Psal. 138. *Non est occultatum os meum, &c. Melius est ut nos reprehendant Grammatici, (dicendo, ossum, loco os) quàm non intelligant populi.*

CAPVT IX.

In Hortensium Ciceronis incidit.

DVM autem adolescentior, sapientiæ studiis intentus, varios reuoluit auctores, in Ciceronis fortè librum incidit, qui summis laudibus eam partem Philosophiæ, quæ de moribus est, in cælum extollit. Eâ lectione mutatis in diuersum affectibus, cœpit omnia quæ hîc iucunda sunt (si quid verè iucundum esse potest in hac, *mortali vitâ dicam, an morte vitali?*) paullatim contemnere. Verùm id malè eum habebat, quòd in eiusmodi scriptis nulla

Lib. 3. Cō-
fess. c. 4.

Lib. 1. Cō-
fess. cap. 6.

prorsus esset suauissimi nominis IESV mentio; cuius amorem quemdam iam inde ab infantiâ, cum lacte nutricis vnâ suxerat.

Nomen

IESV cum lacte imbibit.

NOTA.

Maxima ratio habenda ut pueri Catholicè & piè educantur.

Tanti refert à teneris assuescere. Ideoque viderint parentes quàm profit Catholicè & sanctè filios enutritisse; ab his enim ætatis primordiis vt plurimum totius vitæ ratio pendet. Quare si corporibus vt sana nutrix detur, in primis curant; quanto magis eos opus aduigilare, quò pars optima quàm optime educetur? Plato vetat nutrices, frivolas ac turpes fabulas pueris narrare, ne rudes animos, ex initio stultitiâ & corruptis moribus imbuant. Atque idem Gregorius spectans, *Verba*, ait, *nutrientium, aut lac erunt, si bona sunt, aut venenum, si mala.*

Lib. 6. epistolâ 187.

Talia ergo nunc eis suggerant, quæ postmodum ostendant quàm bona fuerint, quæ à nutritorum suorum ore suxerint. Atque adeò ipse Augustinus in hunc sensum: *Figam*, inquit, *pedes meos in eo gradu, in quo*

Lib. 6. Confess. c. 1.

puer à parentibus positus eram. Quocircà, cum quidquid sine hoc dulcissimo nomine IESV erat (quod puer altius imbiberat) *quamvis literarum, & expolitum, & veridicum, non eum totum raperet*, ad Sacras literas se conuertit, in quibus sanctissimum hoc nomen inculcatur. Verùm non ita multò post, ab earum lectione resiliit, quòd

ser-

sermo humilis, & verborum horridior ^{Scriptura}
 compositio, nihil cum Tullianæ splendore ^{phrasis}
 eloquentiæ commune haberet. Neque ta- ^{Augustino}
 men arbitratus est, nihil sub eis diuinum ^{difficet.}
 aut reconditum esse; sed quòd esset sic de-
 mulsus inanis facundiæ dulcedine, verbo-
 rumq; modulato sono, decreuit alio tem-
 pore Sacris literis thesaurum latentem in-
 uenire. *Vidi, ait, rem non compertam super-*
bis, neque pueris, sed incessu humilem, suc- Lib. 3. Cō-
cessu excelsam, & velatam mysteriis: & non fess. cap. 5.
eram ego talis, vt intrare in ea possem, aut
inclinare ceruicē ad eius egressus. Visq; mihi
est Scriptura indigna, quam Tullianæ digni-
tati compararem. Tumor enim meus refugie-
bat modum eius, & acies mea non penetrabat
interiora eius: verumtamen illa erat, quæ
crederet cum paruulis, sed ego dedignabar es-
se paruulus, & turgidus fastu, mihi grandis
videbar. Incidi itaq; in homines superbe deli- ^{procliuis}
rantes, & carnales nimis, & loquaces. Quod ^{sa, verborum}
haud sanè mirandum: nam, vt Prudentius, ^{lapsus in}
Alta cadunt, inflata crepant, tumefacta pre- ^{hæresim.}
muntur.

Et eodem Augustino teste, diuersis in locis,
 diuersæ sunt hæreses: sed vna mater super- ^{De Pastor.}
 bia cunctas gignit; facileque est tumefa- ^{cap. 8.}
 ctos homines Catholicæ humilitati præfra-
 ctè aduersari.

CAPVT X.

In Manicheos incidit, quibus tamen numquam omnino adhærescere, firmiter in animo statuit.

Lib. 3. Cō-
fess. cap. 6.

Obserua
hæreticorū
vāstram in-
dolem.

ERANT autem eā tempestate quidam hæretici, quos a sectæ principe Manichæos dicebant: eratque hoc genere hominum nihil superstitiosius, vanius, aut pestilentius: fabulis ad hæc insigniter dediti, mendaciisque ac fraudibus non paucos mortales circumuenerant. Idem fucatâ sanctitatis specie, verborumque quibus affluebant mirâ dulcedine, incautum adolescentem in suam sententiam pellexere: erant siquidem in eorum ore *laquei diaboli, & viscum confectum commixtione syllabarum nominis Dei, & Domini Iesu Christi, & paracleti consolatoris Spiritus sancti.* Hæc enim omnia non recedebant de ore eorum, sed sono tenuis, & strepitu linguæ, ceterum cor inane veri. Et idemtidem vani clamabant (quod ipsum modò Nouatores, purum putumque verbum Dei) *Veritas, veritas, & nusquam erat in eis, sed falsa loquebantur.* Quamobrem, vt ipse de se refert, numquam omnino talibus impostoribus adhærescere, firmiter in animo statuit; sed potius in eorum disciplinam se dedit, affectu

fectu reperiendæ veritatis. Hi cùm illius desiderio flagrantem Augustinum, ad eam perducturos sese reciperent, nihil minus vmquam præstiterunt. Similes nimirum circumforaneis medicis (huius temporis hæreticos obserua) qui magno verborum strepitu populum rudem alliciunt, & insolentia pharmacorum, aliquando mortem iis adferunt, quibus sanitatem magnificè pollicentur.

CAPVT XI.

Somnium D. Monica de Augustini conuersione.

VERVM id temporis eum latebat, ex-
tra Orthodoxam eamque Romanam
Ecclesiam nullum antidotum, nullum
synchrisma, nullam salutem omnino, ve-
ritatemque reperiri. Quam vt apprehen-
deret, ex alto manum auxiliatricem Om-
nipotens extendit, precesque Monicae ma-
tris tantas tamque assiduas frustrari non
est passus; eius inquam matris, quæ mor-
tem filij spiritalem haud dubie lugebat
gravius atque acerbius, quam solent reli-
que matres filiorum suorum mortem tem-
porariam deplorare. *Videbat enim, scribit* Lib. 3. Cō-
ipse, *mortem meam ex fide & spiritu, quem* fest. c. 11.
ex te habebat; & exaudisti eam Domine. Ex-

B 5

audi-

Somnium
D. Monica,
de Augu-
stini con-
uersione.

Eodem l. 3.
cap. 11.

audisti eam, nec despexisti lacrymas eius, cum profluentes rigarent terram sub oculis eius, in omni loco orationis eius, & exaudisti eam. Nam cum ante filium tantopere auersaretur, ut propter hæresim Manichæam nollet sub iisdem ædibus cum eo degere, nedum congredi vel conuesci; mutatâ repente in diuersum mente, penitus conuictum eius est amplexa. Vnde hoc, nisi per somnium istud, quo super filio diuinitus consolationem accepit? Vidit enim sese stantem in regulâ quadam ligneâ, venientemque ad se iuuenem splendidum, hilarem, ac renidenti vultu, cum ipsa mœrore nimio confecta staret. Qui cum rationem ab eâ quæsiisset mœstitiæ lacrymarumque quas solebat quotidie profundere (nimirum docendi, ut assolent cælités, non discendi gratiâ) illique Monica respondisset, interitum filij se plangere: iussit illam animi securam esse; simulque monuit, videret & attenderet, secum filium eodem loci consistere. Quod illa obseruans, vidit Augustinum iuxta se eadem in regulâ constare. Vnde hoc, (pergit ipse) nisi quia erant au-
res tue ad cor eius? qui sic curas unumquemque nostrum, tamquam solum cures; & sic omnes, tamquam singulos. Id ipsum cum ad sese trahere vellet Augustinus, diceretque signi-

significari per narratum istud somnium, matrem in suam tractum iri sententiam; mox illa citra hæsitationem redarguit, inquiens, non sibi dictum esse, *Vbi ille, ibi & tu; sed vbi tu, ibi & ille*. Cuius tam eximie promissionis spe incensa, non destitit per nouem ferè deinceps annos, ingente planctu lacrymisque Deum interpellare: *Et intrabant* (ait ille) *in conspectum tuum Domine preces eius, & me tamen dimittebas adhuc volui & inuolui illâ caligine.*

CAPVT XII.

Monica rogat Episcopum, vt Augustino fidem Orthodoxam suadeat.

HIS vt tenebris liberari posset, enixè sollicita parens Episcopum quemdam SS. literarum valde peritum adiit, ab eoque magnis precibus efflagitauit, vt cum Augustino verbâ faceret, deuiantemque milere per errorum salebras, ad veritatis Catholicæ viam adducere dignaretur. Qui prudenter quidem abnuens pro tempore, respondit, *eum adhuc indocilem, propterea quod nouitate heresis istius, animos inflatos haberet, quodque nonnullis questiunculis iam multos imperitos exagitasset*, prout etiam eidem Episcopo Monica præsignificarat: sed, illum, dixit, ibi vt sit, tute finito; tantum-

Lib. 1. C. 6.
f. 12.

tantummodò Deum pro eo rogaueris; nã ipse lectione plurium librorum, nefarij erroris impietatem deprehender. Addidit etiam se paruulum à seductâ matre suâ datum fuisse Manichæis, & omnes pænè non legisse tantum, verum etiam scriptitasse libros eorum; ac demum ab ijs se profugisse impostoribus, cum nullo contrâ disputante vel conuincente sibi apparuisset, quàm esset illa secta fugienda. Quæ cum ille retulisset, nec illa tamen acquiesceret, sed vbertim flendo magis instaret, vt cum Augustino differeret; ille iam sub stomachas tædio, *Vade, inquit, à me, ita viuas: fieri enim non potest, vt filius istarum lacrymarum pereat.* Quod respõsum se accepisse dicebat illa filio persæpè, familiariter loquens, ac si diuinum oraculũ auribus suis insonuisset.

Lib. 4. Confess. cap. 1.

In diuersis
vitiis pro-
labitur.

Per idem tempus, annos videlicet nouem, ab ætatis suæ vndeuigesimo, vsque ad annum duodetrigesimum, *seducebat alios atque seducebatur, falsus ipse, nec non alios fallens, per varias cupiditates: palam per doctrinas liberales; occultè verò falso a romine Religionis: hinc superbus, ibi superstitiosus, ubique vanus, ac popularis gloriæ sectans inanitatem, vsque ad theatricos plausus, & contentiosa certamina, & agonem coronarum scænearum, & spectaculorum nugas,*
& in-

& intemperantiam libidinum. Quarum rerum & aliarum, quæ sunt ridiculæ prorsus, vanitate perspectâ, Deum deprædicat, cuius vnus ductu viam veritatis est ingressus, ad eumque se conuertens, Quid, inquit, ego sum mihi sine te, nisi dux in præcep-? aut quid sum, cum mihi benè est, nisi sugens lactuum, aut fruens te cibo, qui non corrumpitur? Irrideant me arrogantes, & nondum salubriter prostrati, & elisi à te, Deus meus, ego tamen confiteor tibi dedecora mea in laude tuâ.

CAPVT XIII.

Augustinus Faustum consulit. Alienatur à Manichæis.

HVNC igitur errorum labyrinthum Lib. 5. Cō-
peruagatus annos nouem, offendit fess. cap. 3.
Carthagine illius sectæ ducem Faustum & alijs.
nomine, quem auidiùs expectauerat, quod sperabat ab eo nodorum quorundam difficultium, quos isti de vulgo Manichæi non quauerat explicare, solutionem, & insignem honestarum omnium doctrinarum peritiâ: quam paullò post sapientior flocci pendens, Infelix, inquit, homo qui sciat illa omnia, te autem nescit: beatus autem qui te scit, etiam si illa nesciat. Qui verò & te & illa nouit, non propter illa beator, sed propter te solum

Lib. 5. Cō-
fess. cap. 4.

lum beatus est; si cognoscens te, sicut Deum glorificet. Verum cum ille splendidis promissis, & insigni verborum suavitate duce-
ret errantem longius, & nec ipse, quamvis esset Manichæus Episcopus, veritatem patefaceret; desperans Augustinus alium quemcumque tacturum voto suo satis, ab eorum libris, omniq[ue] cum iis communione fieri cœpit alienior: in quæstionem autem vnius sinceræ veritatis animum totum studiumq[ue] conuertit.

*Astrologia
vniuersali-
bus c. pi-
tur.*

Lib. 4. Cō-
fess. cap. 3.

Verum vt ex vno quis absurdo facile prolabitur in aliud, maximè cum diuina gratia mentem destituit; non Manichæos tantum, sed etiam Chaldæos consuluit, eos nimirum qui ex ortu nascentium, singula prædicentes, totam, vt ait, animæ salubritatem interficere conantur, cum dicunt, De celo tibi est ineuitabilis causa peccandi: & Venus hoc fecit, aut Saturnus, aut Mars. Scilicet vt homo sine culpâ sit, caro & sanguis, & superba putredo; culpandus sit autem celi ac siderum creator & ordinator. Hos Astrologos tanto desiderio cœpit audire, vt postmodum ab illis ægrè diuelli se permiserit, quantumvis Nebridius charissimus illi, & medicus quidam Firminus liberaliter institutus, benignè & paternè monerent, vt libros illos Genethliacos abijceret, neque curam & ope-
ram

Lib. 7. Cō-
fess. cap. 6.

ram rebus vtilibus necessariam, illi vanitati nequidquam impenderet. Quorum ad extremum monitis cedens, ridicula prorsus hæc & inania esse sibi persuasit. Com-
 posuit sub idem tempus librum de Apto & Pulcro, quem Hierio Romanæ urbis Oratori dedicauit: eoque libro non mediocrem splendorem nomini suo per Italiam acquisiuit.

Lib. 4. Cō-
fess. c. 14.

CAPVT XIV.

*Romam proficiscitur in sciâ matre, eademq; in
 D. Cypriani sacello pernoctante.*

POST hæc, tædio scholarum quas Carthagine habebat, affecto, Romam ire placuit, quod eos mores discipulorum perpeti cogebatur, quos cum studeret ipse, suos esse noluerat. Famâ verò acceperat, Romæ discipulos longè continentiores esse. *Verum autem* (Deum appellans, loquitur) *Tu spes mea, & portio mea in terrâ viuentium, ad mutandum terrarum locum, pro salute animæ meæ, & Carthagini stimulos, quibus inde auellerer, admouebas, & Romæ illecebras quibus attraherer proponebas mihi per homines qui diligebant vitam mortuam, hinc insana facientes, inde vana pollicentes, & ad corrigendos gressus meos, utebaris occultè & illorum & meâ peruersitate. Quam voluntatem profi-*

Lib. 5. Cō-
fess. cap. 8.

proficiscendi Romam, cum matrem suam celare vellet, ad littus adiit, specie deducendi tantum ad naues amicum, sed reuerà, ut post apparuit, cum amico pariter nauigandi causâ. Sublequebatur mater, haud satis eiusce verbis confidens, suadebatque secum ut rediret. Ille omnino facturum se respondit, ubi sublati anchoris amicus soluisset; hortatus Monicam, ut tantisper in sacello proximo, quod erat D. Cypriano sacrum, expectaret, quoad ipse cum officio amicum dimisisset. Credidit dictis eius mater, totamque noctem Deum & Sanctos pro eius salute rogauit in eadem ædiculâ D. Cypriani: quæ, sicut refert Nicephorus, maximè frequentabatur à nauigantibus & negotiantibus, quòd in eâ Dei Martyrisque opem inuocantes, eandem frequenter experirentur contra pericula, quæ inter nauigandum solent accidere.

Lib. 16.

*Diutorum
Specialium
inuocatio
perutilis.*

Est enim (ut hoc ne præteream, causâ Nouatorum) longo iam usu receptum in Ecclesiâ Catholicâ, pro mali cuiuspiam auersione, vel boni cõparatione, Diutorum quorundam priorum opem implorare. Atque in hunc modum, qualicumque malo deprehensi, sanctissimam Dei Matrem in auxilium vocamus. Speciatim verò contra malum odontalgia D. Apollonia solet inuocari,

uocari; contra pestem Diui Rochus & Sebastianus; contra vim ignium S. Antonius: à febrientibus præter ceteros, B. Nicolaus Tolentinus; à carcere tentis B. Petrus, à resipiscentibus S. Paulus, & vterque à naufragantibus auxilio vocatur. Ac pari ratione D. Ioannem colunt virginitatis studiosi: & alios complures pro se quique velut patronos in cælis habent, quorum intercessione apud Deum iuuari desiderant. Hanc autem tam variam munerum distributionem, partim diuinitus edocti accepimus, partim cælestium spirituum monitu didicimus, partim etiam coniecturis euidentibus assecuti sumus. Atque Diuos hisce præcipuè in rebus beneficos erga nos experimur, quas ipsi res difficiles ac ærumnosas superauère. *Vnusquisque enim proprium donum habet à Deo*, neque omnibus omnia concessa sunt. Quodque dicit Apostolus de Seruatore: *In eo in quo passus est ipse, & Hebr. 2. tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari*: eatenus cælestibus applicamus: quatenus diuersi diuersa possunt in eo qui potest omnia. Igitur vt redeamus vnde digressi sumus, in eâ D. Cypriani ædiculâ pernoctantem Monicam Augustinus specie deducendi focium ad naues fefellit, atque in tempestâ nocte, cum venti afflarent secundum, Ita-

Matri imponens nauigat in Italiam.

C

di, Ita-

di, Italiam versus nauigare cœpit. Quam
 imposturam, vt impiam profectò, grauiter
 Lib. 5. Cō- deplorans, ait: *Fefelli eam, & meritum sum*
 fess. cap. 8. *matri, & illi matri. Et hoc tu dimisisti mihi;*
miseriçorditer seruans me ab aquis maris, ple-
nū execrandis sordibus, vsq; ad aquam gratia
tue: quā me abluto, siccarētur flumina mater-
norū oculorū, quibus pro me quotidie tibi ri-
gabat terram sub vultu suo. Illucescēte die,
 Monica oratorium egressa, filium vt reuo-
 caret, litus propiūs adiit: quem profectum
 esse intelligens, gemitu querelīq; Dei aures
 (verba ferē sunt ipsius) impleuit, contemnen-
 tis ista, cū & illum cupiditatibus suis rape-
 ret, ad finiendas ipsas cupiditates, & istius
 carnale desiderium iusto dolorum flagello va-
 pularet. Amabat enim secum præsentiam fi-
 lij, more matrum, & multis illa multo am-
 pliūs: & nesciebat, quid illi gaudiorum factu-
 rus esset Deus de absentia eius, quem tanto-
 pere diligebat. Nesciebat, idē flebat, & eiu-
 labat, atque illis cruciatibus rea monstrabatur
 reliquiarum Eue, cum gemitu querens, quod
 cum gemitu pepererat. Et tamen post accusa-
 tionem fallaciarum & crudelitatis eius, qui

Luctus Mo-
nica.

— aquora vasta secabat,
 Durus, & afflictæ contemnens vota pa-
 rentis,
 conuersa rursus ad deprecandum Deum pro
 salute

salute filij, redijt ad solita, atque illum, tra-
iecto mari, Roma suscepit.

CAPVT XV.

*Roma febris corripitur. Manichæis & Electis
coiuitur, quibus Academicos præfert.*

ILLVC cùm peruenisset vt Rhetoricam Lib. 3. C6.
profiteretur, ecce præsens Dei ultio; fe- fest. cap. 9.
bris corripitur ardentissimâ: quæ licet aëris
insolentiæ queat attribui, simul ad Dei vin-
dictam attinuisse, potest intelligi. Nam ijs,
quæ casu, vel naturâ sic poscente fiunt, ad
suum præuisum finem ac ordinem altior
vititur Dei prouidentia. Eò spectant eiusce
hæc verba: *Ingrauescentibus febribus, iam
ibam & peribam. Quò enim irem si tunc hinc
abirem, nisi in ignem, atque tormenta digna
factis meis, in veritate ordinis tui? Et illa hoc
nesciebat, & tamen pro me orabat absens. Tu
autem ubique præsens, ubi erat, exaudiebas
eam; & ubi eram, miserebaris mei, vt recupe-
rare salutem corporis mei, adhuc insanus
corde sacrilego. Neque enim desiderabam in
illo tanto periculo Baptismum tuum; & me-
lior eram puer, quando illum de maternâ pie-
tate flagitavi. Sed in dedecus meum creueram,
& consilia medicina tua demens irridebam,
qui me non fuisti talem bis mori. Quo vulne-
re si feriretur cor matris, numquam sanare-*

Laudes di-
nae matris
Monica.

NOTA.

tur. Non enim satis eloquor, quid erga me ha-
bebat animi: & quantum maiori sollicitudine
me parturiebat spiritu, quàm carne pepererat.
Et ubi essent tantæ preces, & tam crebræ sine
intermissione? nusquam nisi ad te. An verò tu
Deus misericordiarum, sperneres cor contri-
tum & humiliatum viduæ castæ ac sobriæ,
frequentantis eleemosynas, obsequentis atque
seruientis Sanctis tuis, nullum diem præter-
mittentis oblationem ad altare tuum: bis in
die, manè & vespere, ad Ecclesiam tuam sine
ullâ intermissione venientis, non ad vanas fa-
bulas & aniles loquacitates, sed ut te audi-
ret in tuis sermonibus, & tu illam in suis ora-
tionibus. Huiusne tu lacrymas, quibus non à
te aurum & argentum petebat, nec aliquod
mutabile aut volubile bonum; sed salutem
animæ filij sui, tu, cuius munere talis erat, con-
temneres & repelleres ab auxilio tuo? nequa-
quam Domine. Imò verò aderas, & exaudie-
bas, & faciebas ordine, quo prædestinaueras
esse faciendum. Absit, ut tu falleres eam in
illis visionibus & responsis tuis, quæ illa fide-
li pectore tenebat, & semper orans tamquam
chirographa tua ingerebat tibi. Dignaris
enim, quoniam in sæculum misericordia tua,
eis quibus omnia debita dimittis, etiam pro-
missionibus tuis debitor fieri. Recreasti ergo
me ab illâ agritudine, & saluum fecisti filium
ancilla

ancilla tuæ; tunc interim corpore, ut esset, cui salutem meliorem atque certiolem dares. Hactenus Augustinus.

Romam allapsus, initio coniunctus est *Roma Ma-*
 falsis illis atque fallentibus Manichæorum *nichæi &*
 sanctis, ijsque prætereà qui Electi diceban- *Electis coi-*
 tur: impiè profectò cum illis sibi persua- *ritur.*
 dens, non esse se qui peccarat, sed nescio
 quam aliam in eo peccasse naturam. Inter
 hæc desperantem se in eadem posse doctri-
 nâ proficere, simulque remissius huic im-
 morantem, quoad melius aliquid esset
 consecutus, subiit cogitatio, ceteris pruden-
 tiores fuisse philosophos Academicos, qui
 de omnibus dubitandum esse, nec aliquid
 veri à quoquam deprehendi posse, censue-
 runt. Quamobrem & hospitis sui Mani-
 chæi, cuius erat æger vsus hospitio, repressit
 nimiam fiduciam, quam is habebat de re-
 bus fabulosis, quibus Manichæorum libri
 scatent. Horum tamen consuetudine vte-
 batur adhuc familiarius, non quòd eam
 hæresim animositate pristinâ defenderet,
 sed quòd eorum Romæ magna copia, qui-
 bus erat necessitudine deuinctus, tardiùs
 eum sineret aliud inuestigare, præcipuè dif-
 fidentem penitus, in Ecclesiâ Dei Catho-
 licâ posse reperiri veritatem, à quâ eum illi
 diuerterant. Insigniter enim turpe ei vide-
 batur

batur credere, Dominum rerum omnium,
humanæ carnis figurâ præditum esse; ideo-

Lib. 5. Cō- *que metuebat credere in carne natum, ne cre-*
fess. c. 10. *dere cogeretur ex carne inquinatum.*

CAPVT XVI.

Roma discipulos colligit.

Lib. 5. Cō-
fess. c. 12.

INTER hæc sedulò cœpit agere cuius rei
caussâ Romam venerat, intra domesti-
cos parietes colligendo discipulos aliquot
nobiliores, per quos innotesceret. Sed ne-
que ibi, quàm in Africâ, meliores est exper-
tus. Subitò enim ne mineral pendant
doctoribus conspirant, ad aliumque ma-
gistrum transfugiunt, desertores fidei, qui-
busq; præ charitate pecuniæ, iustitia vilis est.
*Fornicantur, inquit, abs te; amando volatica
ludibria temporum, & lucrum luteum, quod
cùm apprehenditur, manum inquinat, & am-
plectendo mundum fugientem, contemnendo
te manentem, & reuocantem, & ignoscentem
redeunti ad te meretrici animæ humanæ.* Lo-
cum autem in quo inibi docuit eloquen-
tiam, adhuc hodie obseruari, eumque dici
S. Maria della Scuola Græca, testatur Marti-
nus Aumpies Decanus Moguntinus.

Lib. 1. sui
Itiner. & 5.
cap. 12.

CA-

CAPVT XVII.

*Româ Mediolanum mittitur eloquen-
tiam professurus.*

Ex Vrbe postmodum, curantibus nego-
tium Manichæis, (irridente eorum co-
natus Altissimo, simulque eorum operâ in
finem optimum vtente, vt relictis omnino
detestandis Manichæorum erroribus, ad
veram Christi Ecclesiam aggregaretur)
Mediolanum destinatur à Symmacho Ro-
manæ vrbs Præfecto, qui ab Imperatore
& Mediolanensibus rogatus erat, vt eis
præcellentem in arte dicendi virum sub-
mitteret. Nec secus accidit: nam magnâ
cum laude literas humaniores, & dicendi
rationem Mediolani est professus. Ibi sum-
mis quoque viris, atque adeò Valentiniano
Iuniori Imperatori fuit pergratus. Celebris
etiamnum ibi viget eiusdem memoria, lo-
cusque in quo Rhetoricam est professus,
Cathedra S. Augustini vocatur; non exi-
guum profectò sui sequacibus, vt literas
profiteantur, exemplum. Eodem hætenus
loci, viri præstantes, ac in ceteris æuo nostro
Cl. D. Erycius Puteanus, auctoritate publi-
câ bonas artes docuit.

*Cathedra
D. Augusti-
ni Medio-
lani.*

CAPVT XVIII.

Augustinus se in D. Ambrosij Episcopi Mediolanensis amicitiam insinuauit.

Lib. 5. Cō-
fess. c. 13.
& 14.

Templum
adit D. Am-
brosij fa-
cundiam
observa-
surus.

HIC initio se in D. Ambrosij Episcopi Mediolanensis amicitiam insinuauit, cuius (scribit ipse) eloquia strenuè ministrabant adipem frumenti Dominici, & letitiam olei, & sobrietatem vini ebrietatem populo. Fuit autem perhumaniter Augustinus ab eodem acceptus, ideoque vicissim Ambrosium amauit; non quidem tamquam doctorem veritatis, sed tamquam virum benignum & hospitalem. Hunc pro concione verba facientem, differentemque, audiebat studiosè: non intentione quā par erat, sed velut eius facundiam obseruaturus; ceterum rerum quæ ab eo tractabantur incurius atque contemptor: quæ tamen res, vnà cum verbis quorum erat studiosior, pariter in animum descendebant, sed gradatim illæ quasiue pedetentim subibant. Nam primum mylteria fidei nostræ (pro quā nihil dici posse contra Manicheos oppugnantes, hætenus erat opinatus) defendi posse, cumque ratione asseri, solutis maximè quibusdam Scripturæ veteris enigmatibus, sibi persuadebat; reprehendens hanc suam antedictam de Sacris libris opinionem:

nionem: nec tamen ideò, Catholicam viam
ineundam esse, satis illi probabatur. Cogi-
tabat enim quòd & hæc posset habere
doctos assertores suos, qui copiosè nec ab-
surdè aduersus eam obiecta refellerent:
nec propterea damnandum esse quod te-
nebat, quia defensionis partes æquarentur.
In id autem ingenij neruos intendit, vt cer-
tis aliquibus argumentis Manichæos erro-
ris conuinceret: quod cùm minùs succede-
ret, more Academicorum inter omnia flu-
ctuans, de què omnibus addubitans, Mani-
chæos censuit esse sibi relinquendos. Ne-
que tamen Philosophorum, quos huic sectæ
præponebat, sententijs inhærere decreuit,
quòd salutare Christi nomen penitus apud
istos obscurum esset. Statuit autem in Ec-
clesiâ Catholicâ, quam à parentibus com-
mendari acceperat, eousque catechume-
nus degere, quoad aliquid elucesceret, ad
quod potissimùm vitæ cursum dirigeret.
Nec enim iam tum obscure cogitantis ani-
mum vellicabat, quantam felicitatem pro
breuissimâ momentanea quæ delectatione
amitteret: insuper & horrendos in alterâ vi-
tâ cruciatus esse tolerandos impijs, perpen-
dentis haud leuiter mentem excruciabatur.
Quomodo verò post longos circuitus er-
rorum ad portum redierit, egregiâ simili-
tudine

NOTA

C 5

tudine

Tom. 4. an- tudine declarat fel. rec. Cardinal. Baro-
no 384. nius: *Accidit planè Augustino, ac si quis è*
n 31. *portu soluens, undique ventorum turbini-*
Videant er- bus exagitatus, iactaretur undique fluctibus:
rones, quo- qui diu oberrans, omni spe prospera nauiga-
modo ad Ec- tionis amissâ, nihil sibi consultius accidere
clesiam Ca- posse intelligit, quàm si ad portum unde sol-
sholicâ Ro- uerat, reuertatur: ita nempe qui à decimo no-
manam cõ- no, ut ait, anno veritatis indaganda cupidus,
sulidò cur- nobilis ingenij vela panderat, Manichaorum
sum refle- flatus impetu raptus, cecâ offusus diu caligi-
ctant. *ne, & in incerto errans, adueriit tandem se*
longè longiùs à portu quem quæsierat veri-
tatis abesse, à quo & remotiùs aberrasse, cum
imprudens Academiam quæsiuit; sed citò
sensit, quòd non veritatis portus, sed reuerà
statio tantùm esset malè fida carinis. Quam-
obrem magno desiderio illum cupere ac qua-
rere portum benè cœpit, unde malè soluisset;
ac licet serò, nouit tamen verè illam verita-
tis tutissimam mansionem, in quâ primo eta-
tis adulta tempore versatus erat, dum à pa-
rentibus traditus est Ecclesiæ Catholica Ro-
mana, factusque catechumenus. Hæc ille.

CAPVT XIX.

*Mater ex Africâ Mediolanum venit, vñ
saniozem filio mentem suadeat.*

INTEREA temporis mater eius, difficile Lib. 6. C. 3.
dictu quantum sollicita pro salute ab- fess. cap. 1.
sentis, ex Africâ, terrâ mariq̃ue filium pro-
secuta, atque adeò in ipsis periculis animo-
sâ pietate nautas consolata, Mediolanum
venit. Vbi post mutuas consalutationes &
amplexus, simulac ex Augustino didicit,
eum iam neque Manichæum esse, neque
Catholicum Christianum; non quasi quid
inopinatum audiisset, turbulentis exulta-
uit iubilis, sed tamquam certò quod resta-
bat acceptura, ab eo, *qui totum ei promise-
rat; placidissimè cordeq̃ fiducia pleno respon-
dit*, credere se diuinis pollicitationibus, ni-
mirum quòd priusquam ex hac vitâ mi-
graret, visura foret filium Catholicum.
Quamobrem preces frequentiores lacry-
masq̃ue copiosiores ad Deum fundebat,
vt acceleraret eum illuminare, qui in tene-
bris & vmbra mortis sedebat, vtq̃ue sitien-
tem veritatis, ex ore suspenderet Ambro-
sij, vnde posset haurire suauem illum li-
quorem aquæ salientis in vitam æternam. *D. Monica
Diligeat enim virum illum velut Angelum in S. Am-
brosum af-
fectus.*
te Au-

Lib. 6. Cō-
fess. cap. 2.

Augustin.
ep. 86. ad
Casul.

Lib. 3. de
Sacram. c. 1.

Lib. 6. Cō-
fess. c. 2. & 3.

te Augustini, ipsius haud dubiè speraret plenam atque integram in fide Catholicâ sanitatem. Quamobrem Ambrosio representanti eam, quòd Agapem exhiberet (id est anniuersaria Martyrum die epulas adferret pauperibus in Ecclesiâ distribuendas) simul ac intellexit eam consuetudinē Mediolani sublatam esse, humillimè paruit. Rogatus autem ab eâ Ambrosius de ieiunio Sabbati, respondit vt cuiusuis se Ecclesiæ consuetudini attemperans, Mediolani Sabbato pranderet; Romæ autem dum esset, Romanum ieiunandi morem obseruaret. Eam autem quanti fecerit, ostendunt eius hæc verba: *In omnibus cupio sequi Romanam Ecclesiam*. Ceterum eiusmodi rituum diuersitates non improbari in eis, qui vnâ fide Catholicâ coniunguntur, S. Augustinus pluribus docet in epistolâ ad Ianuarium. Vicissim quoque S. Monicam Ambrosius diligebat propter eius religiosissimam conuersationem, quodque pietatis operibus impensè dedita, feruenti affectu loca sacra frequentaret: quin eousque prosequebatur eam charitate, vt sæpè sapiùs Augustinum inruitus, in eiusce ferretur deprædicationem, *gratulans ei quòd talem matrem haberet*.

CA.

CAPVT XX.

*Beati Ambrosij cœlibatus, eiusq; varia
opinionēs Augustinum remorantur.*

IGITVR Ambrosij præcipuam dignitatem,
viuendiq; rationem ac modum, hono-
res adhæc quibus afficiebatur à summis vi-
ris, tacitus approbabat: cœlibatus tantùm
(vt ipse quidem erat affectus) grauis atque
molestus videbatur. Æstimabat enim vi-
rum sanctum ex moribus suis; nec adhuc
nouerat, quantâ quamq; sincerâ volupta-
te frueretur mens ab omni labe criminis
vacuâ; neque diiudicabat, quid solatij diui-
nitus perciperet vir sanctus ex absentia tur-
pis eiusce delectationis, quæ homini cum
brutis animantibus communis est: sed ne-
que nouerat sapidissima eius gaudia, quæ
panis Angelici gustu castis proueniunt; cu-
ius vnus comparatione voluptates inanes
furfures; *umbra & somnium*, adeoque me-
rum nihil censerī debent. Verum id volu-
ptario iuueni suasu videbatur perdifficile;
qui de tam cœnoso libidinum profundo
non prius emerſit, quàm mortem, animo-
rum immortalitatē, iudicium extremum,
pœnasq; impiis hominibus apud inferos
decretas attentâ mente cœpit expendere.
Voluisset huic sancto viro suæ mentis æstus
indi-

*Augustino
cœlibatus
D. Ambro-
sij molestior
videbatur.*

*Castitatis
præstantia.*

*Lib. 6. Cō-
fess. cap. 3.*

*Chrysost.
hom. 3. ad
pop. An-
tiochen.*

*Libidinis
frenū, futu-
rorum
meditatio.*

*Lib. 6. Cō-
fess. c. 16.*

indi-

indicare, liberiusque cum eo de variis quibusangebatur quæstionibus tractare; sed erat accessus difficilis, secludentibus eum ab illius aditu cateruis negotiosorum hominum, quorum inopiæ necessitatibusque ille serviebat tam assidue tamque indefessè, vix ut reficiendo corpori tempus suppetere. Quod autem tot ac tantis occupationibus temporis (quod sanè perexiguum erat) succidere poterat, id totum sacræ lectioni dabat, ut animum eâ pasceret: cui quidem lectioni sic erat intentus, ut frequenter intrantes (patebat enim locus omnibus, nec arcebatur aliquis) non animadverteret. Quamobrem & Augustinus ceterique, cum diutius expectassent, neque vellent tam attento molestiam adferre, nonnumquam ipso non aduertente recedebant, coniicientes eum modico tempore, quod reficiendæ menti nactus erat à litrepitu caussarum, in aliud nolle seuocari. Quare non fiebat ei *copia sciiscitandi quæ desiderabat ex tam diuino oraculo; nisi fortè breuiter quidpiam esset audiendum: æstus autem illius varij simul &* Lib. 6. c. 3. *copiosi, requirebant otiosum eum cui refunderentur, nec satis vinqum reperiebant.* Interim omni Dominico die verbum veritatis tractantem è pulpito audiebat; & magis ac magis ei, omnes versutarum calumnia-

niarum nodos quos aduersus diuinos libros
 innectebant Manichæi, posse dissolui, pro-
 babatur, accedente præsertim aliorum do-
 ctiorum instructione, à quibus Sacrarum li-
 terarum sensus expeti debet. Quâ de re, *Si*,
 inquit, *vnaquæque disciplina, quamquam* Lib. De
vilis & facilis, ut percipi possit, doctorem aut vtil. credē-
magistrum requirit; quid temeraria superbia di, cap. 17.
plenius, quàm diuinorum Sacramentorum
libros, & ab interpretibus suis nolle cognosce-
re, & incognitos velle damnare? Ab his igitur
 spiritualibus Catholicæ matris Ecclesiæ
 filiis saniozem edoctus sententiam de ortu
 hominis ad Dei imaginem facti, grauiter Lib. 6. c. 3.
 erubuit se tot annos non aduersus fidem
 Catholicam, sed corporearum imagina-
 tionum figmenta constituisse: eò namque
 processerat vesaniæ, *ut ea quæ debebat inue-*
stigando discere, accusando diceret. Itaque
 rerum præteritarum non absque rubore
 memor, gaudebat Ecclesiam Orthodoxam
 non istas infandas nugas proponere, quas
 ipse fuerat pridem secutus; neque Deum
 humanorum specie membrorum termina-
 re. Et quamuis contextus diuinæ Legis &
 Prophetarum minùs ei absurdus videre-
 tur, ad hæc frequenter audiret sanctum
 Ambrosium hæc inculcantem, *Litera occi-* 2. Cor. 3.
dit, Spiritus autem viuificat; eundemque
 sacræ

Multa sæpe
Religione
Catholica
calumniosè
affinguntur.
 Lib. 6. c. 4.

sacræ nostræ Religionis mysteria probabilitate magnâ docentem attenderet; intellectum tamen in obsequium fidei nostræ dare captivum refugit, veritus ne iteratò deciperetur: *Instar, ait, illius, qui malum medicum expertus, etiam bono se timet committere. Quapropter ab omni assensione cor suum reuelabat, præcipitium veritus, ipsoq; suspensio miser peius necabatur. Volebam, ait, eorum quæ non videbam, ita me certum fieri, ut certus essem, quòd septem & tria decem sunt: quod sanè in rebus quæ fidem spectant, fieri nequit; cum hæc fundamento constet firmissimo quidem ac certissimo, verumtamen ineuidente ac obscuro. Vnde cum sanari credendo potuisset, metuens ne fidem rebus falsis adhiberet, curationem abnuit, Dei manibus salutiferis obluctando, cuius tamen vnius medicamenta, quæ sunt fidei sanæ atque sinceræ, totius incredulitatis morbos possunt auertere.*

CAPVT XXI.

Catholicam doctrinam, quamuis res ineuidentes contineat, reliquis præponit.

Lib. 6. c. 5. **P**RÆPOSUIT tamen exinde ceteris omnibus doctrinam Catholicam, quòd illam videret nonnullarum quidem rerum, quæ non demonstrantur, fidem exigere; reliquum

liquum modestius, minusque fallaciter (ita
tum iudicabat) quam Manichæos vel alia
monstra hæreticorum ad credendum eas
instare. Hi enim res absurdissimas, quæ
omnino nequeunt demonstrari, cum teme-
rariâ scientiæ pollicitatione credendum
esse præcipiunt. Deinceps paulatim cle-
mentissimus Deus ad Catholicâ fidem ac-
cipiendum emolliit cor Augustini, expen-
dentis secum quam innumerabilia crede-
ret historicis, amicis, medicis, reliquisque
hominibus, quæ tamen ipse non viderat;
tum etiam quam inconcussâ fide crederet
idipsum, quibus ortus esset parentibus;
*quod profecto scire nequaquam posset, nisi au-
diendo credidisset.* Ad hæc sibi persuasit gra-
uiter culpandos eos esse, qui credere nol-
lent Libris sacris, qui tantam, Deo sic proui-
dente, apud omnes pænè gentes auctorida-
tem obtinent. Nec audiendos putauit, si
qui fortè dicerent: *Vnde scis illos libros*
unius veri & veracissimi Dei Spiritu esse hu-
mano generi ministratos? Idipsum enim ma-
ximè credendum erat: sicut &, Deum esse, &
rerum humanarum satagere. Quod, inquit,
credebam aliquando robustius, aliquando exi-
lius: semper tamen credidi & esse te, & cu-
ram nostri gerere, etiam si ignorabam vel
quid sentiendum de substantiâ tuâ, vel que

D

via

*Fides inueni-
entium
necessaria.*

*Scriptura
diuina fir-
miter cre-
dendum.*

*Lib. 6. Cō-
fess. cap. 5.*

via duceret, aut reduceret ad te. Ideoq; cum
 essemus infirmi ad inueniendum liquidâ ra-
 tione veritatem, & ob hoc nobis opus esset
 auctoritate Sanctarum literarum, iam crede-
 re ceperam, nullo modo te fuisse tributurum
 tam excellentem illi Scripturæ per omnes iam
 terras auctoritatem, nisi & ipsam credi, &
 per ipsam te queri voluisses. Iam enim absur-
 ditatem, quæ in illis Literis solebat offendere,
 ad Sacramentorum altitudinem referebam,
 eoq; ea mihi venerabilior & sacrosanctâ fide
 dignior apparebat auctoritas, quod & omnibus
 ad legendum esset in promptu, & secreti sui
 dignitatem in intellectu profundiore serua-
 ret, verbis apertissimis & humillimo genere
 loquendi se cunctis præbens. Cogitabam hæc,
 & aderas mihi; suspirabam, & audiebas me;
 fluctuabam, & gubernabas me; ibam per sæ-
 culi viam latam, nec deserebas me.

NOTA.

CAPVT XXII.

Panegyricum recitaturus coram Imperatore,
 mendiculi occasione suâ miseriam agnoscit.

Lib 6. Cō-
felli. cap. 6.

INHIABAT tam honoribus, lucris, coniugio;
 patiebaturq; in eis cupiditatibus amarissi-
 mas difficultates Deo propitio, tanto magis,
 quanto minus sinebat ei dulcescere, quod ipse
 non erat. Quam rem prosequens, Vide, ait,
 cor meum Domine, & nunc tibi inhereat ani-
 ma

ma mea, quam de visco tam tenaci mortis
exuisti. Quàm misera erat! Et sensum vul-
neris tu pungebas, vt reiectis omnibus, con-
uerteretur, & sanaretur à te, qui es super
omnia. Hanc veram humani generis mise-

Occasione
mendici, cui-
piditatis
mundana
vanitatem
animad-
uertit.

Cùm enim vicum quemdam Mediolani
pertransiret, obuium habuit mendicum in-
signiter saturum, & curatâ cute reniden-
tem: quem cùm iocari ac lætari videret,
grauiter ingemiscens, conquestus est colle-
gis suis Alipio & Nebridio, ceterisque qui
aderant; quòd doloribus insanarum cupi-
ditatum non vellent aliud quàm ad secu-
ram lætitiâ peruenire, quò mendicus il-
le iam eos præcessisset, numquam forsitan
illuc peruenturos. Quod enim, inquit, ille
pauculis & emendicatis nummulis adeptus
erat, ad hoc ego, tam ærumnosis anfractibus
laborum ambiebam, ad lætitiâ scilicet tem-
poralis felicitatis. Non enim verum gau-

Temporalis
felicitatis
inane gau-
dium.

dium, neque æterna felicitas his inest. Vn-
de pedetentim à rebus hisce fluxis & trans-
euntibus factus alienior, si quid prosperum
offerebatur, apprehendebat segniùs, quod
ipsum penè antequam teneretur, auolare.

D 2

CA-

CAPVT XXIII.

*Fervet studio vera sapientie.*Lib. 6. Cō-
fess. c. 11.

FERVERE iam cœperat studio veræ sapientie, proponens, si quidem eam inuenisset, *relinquere omnes vanarum cupiditatum spes inanes, atque insanias mendaces.* Etate itaque iam notabiliter auctâ (trigesimum ætatis agebat annum) pigebat ipsum in eodem luto desideriorum præsentis vitæ demersum hædere. Quapropter finem huic æquiori deliberationi volens imponere, ad æquales suos conuersus dixit, *se pedes in eo gradu figere velle, in quo puer à parentibus erat constitutus, donec manifestam veritatem penitus esset affecutus.* Sed indidem nouis molestiis exurgentibus, subdit: *Vbi quæretur? quando quæretur? Non vacat Ambrosio, non vacat legere. Vnde ipsos codices quærimus? unde, aut quando comparamus? deputentur tempora, distribuantur horæ pro salute animæ. Magna spes aborti est, huic seriò insistamus, etiam cum dispendio* aliarum rerum. *Pereant omnia, & dimittamus hæc vana & inania: conferamus nos ad solam inquisitionem veritatis. Vita hæc misera est, mors incerta. Si subito obrepit, quomodo hinc exhibimus? Et ubi nobis discenda sunt, quæ hîc negleximus? An non potius*

Omnia salutem ac veram Religionis inquisitionem postponenda.

tius huius negligentia supplicia luenda sunt?
 Quid si mors ipsa omnem curam cum sensu
 amputet? quid cunctamur igitur relictâ spe sæ-
 culi conferre nos totos ad quarendum Deum
 & vitam beatam?

CAPVT XXIV.

Conuersionis salebræ coniugium breuî ineun-
 dum, quod dissuadet Alipius. Cum eo-
 dem & Nebridio de finibus bonorum &
 malorum disputat Augustinus.

OBVERSABANTVR inter hæc imagines
 rerum mundanarum, ac noxiæ ami-
 corum voces, nuptias & non coelibatum ei
 persuadere nitentium. Et dum his cogita-
 tionum tabificarum febribus cor æstuarer,
 transibant, inquit, tempora, & tardabam
 conuerti ad Dominum Deum, & de die in
 diem vivere in te Domine, & non differebam
 quotidie in meipso mori. Amans beatam vi-
 tam, timebam illam in sede suâ, & ab eâ fu-
 giens, quærebam eam. Putabam enim me mi-
 serum fore nimis, si femina priuaret amplexi-
 bus, & medicinam misericordie tuæ, ad eam-
 dem infirmitatem sanandam non cogitabam,
 quia expertus non eram, & propriarum vi-
 rium credebam esse continentiam, quarum
 mihi non eram conscius; cum tam stultus
 essem, ut nescirem, sicut scriptum est, nemi-

Lib. 6. Cō-
 fess. c. 11.

Sap. 3.

Alipius
Augustino
coniugium
dissuadet.

nem esse posse continentem, nisi tu dederis. Vtique dares si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solidâ in te iactarem curam meam. Atqui nitebatur eum Alipius à nuptiis auertere, caussatus nullo modo posse sapientiæ studio vxoriq̃ue simul vacari. Hunc vicissim contrariis, quoad poterat, exemplis refutabat Augustinus eorum virorū, qui sapientiæ gloriâ floruisse, quantumvis coniugij vinculis implicarentur: *delectatus nimirum morbo carnis, mortiferâ suauitate traherat catenam suam, solui timens, & quasi concusso vulnere repellens verba benè suadentis, tamquam manum soluentis.* Arbitrabatur enim reuerâ se vitam cœlibem nullo modo posse degere. Quâ de causâ obstupefactus Alipius, non satis assequebatur, quî tantopere hæreret visco illius voluptatis; adeo vt & ipse propemodū matrimonium amplecteretur: non id quidem cupidine vel voluptate stimulante, sed curiositate quadam, hanc ipsam Augustini (quem magni faciebat) cupiditatem experiundi; *vêturus in ipsam experientiam, atque inde fortasse lapsurus in eam, quam stupebat, seruitutem.* Hoc igitur consilio perfes-
 Lib. 6. Cō. 12. *tebat Augustinus, impigreque ab aliis, matre præsertim salutis eius studiosissimâ, illi petebatur, & promittebatur virgo fere biennio*

nio minor, quàm ut nubilis esset: quiaque
 visum erat eandem ducere, tempus ido-
 neum expectabat. Detestatus interim hu-
 manæ vitæ quotidianas molestias, iam ferè
 decreuerat ipse, cumque eo decem alij, à
 turbis otiose viuere, & vnā ex omnibus
 rem familiarem conflare, duosque in sin-
 gulos annos deputare, qui ceteris quiescen-
 tibus, rei domesticæ curam haberent. Ve-
 rùm non ita multò pòst, expendentibus
 naturam muliercularum (quas & quidam
 eorum iam habebant, quidam autem ha-
 bere volebant) tali instituto facile refragari
 posse, tota res ea euauit; sed & ipse fuit in
 deteriora miser prolapsus. Quare ingemi-
 scens exclamat: *O tortuosas vias! vae ani-
 mæ audaci, quæ sperauit, si à te recessisset, se
 aliquid melius habituram. Versa & reuersa
 in tergum, & in latera, & in ventrem, &
 dura sunt omnia. Tu solus requies, à labore
 & solutioris vitæ alternantibus fluctibus:*
 quos ut euaderet, non parum adiuuit *me-
 tus mortis & futuri iudicij, qui per varias
 quidem opiniones, numquam tamen recesser-
 rat de pectore eius. Disputabat inde cum
 Alipio & Nebridio de finibus bonorum
 & malorum: aiebatque penitus Epicurum
 in animo suo palmam relaturum fuisse, nisi
 credidisset, à morte restare vitam animæ:*

*Vita cõmu-
 nis studio
 tenetur.*

*Solus Deus
 requies à
 labore.*

*Lib. 6. Cõ-
 feil. c. 16.*

*Immorta-
 litas ani-
 mæ.*

D 4

recte-

recteque factis locum fore; quod ipsemet Epicurus credere noluit. Inquirebat autem animæ immortalitatem, *perpetuam corporis, sine ullo amissionis timore, voluptatem, veramque beatitudinem*: sed præ ceteris Dei cognitioni vehementer insudabat:

Lib. 7. Cō-
fess. cap. 1.

quem licet corruptionis expertem, *nec violabilem, nec mutabilem*, eundemque unicū ac summum bonum *totis medullis crederet*; tamen incorporeum ut intellige-

*Qua caus-
sa mali.*

ret, haud valebat: sicut & ipsius mali causam non ex animi sententiā percipiebat, quam tamen sagacior paulatim mentis ductu, non in Deum retulit, utpote dulcissimum omnis boni fontem; sed neque in diabolū, quem licet *antiquum* vocet *peccatorem, & præpositum mortis*, fuit tamen bonus ab optimo Conditor factus: sed mali causam reuerā in liberum arbitrium hominis exorbitantis turpiter, & sese à summo bono retorquentis suamet peruersā voluntate, coniecit.

CAPVT XXV.

Persuasum habet, in Ecclesiā Catholicā esse fidem Christi, cui reperta tumor mentis eius obsistit.

HÆC aliaque id genus anxie secum voluebat, curisque mordacissimis exerceba-

cebatur, quas de timore mortis, animo conceperat. Et licet *haud inuentâ clarè veritate, stabiliter tamen hærebat in corde eius in Catholicâ Ecclesiâ fides Christi, in multis quidem adhuc informis*, non tamen vti pridem obscure ac perplexè hæsitabat, quippe quam, reiectis Mathematicorum deliriis, magis ac magis sectabatur: credens non leuiter, in Scripturis sanctis, quas Ecclesiæ Catholicæ commendarat auctoritas, viam salutis diuinitus indicatam fuisse ad vitam illam à morte sempiternam. In quâ repertiundâ deplorat ingenti remoræ sibi fuisse sagientis nimirum mentis tumorem, per quem interiores velut animi oculi clauderantur. Qui tamen tumor postea resedit, depressus occultiore manu Dei; & *acies mentis eius contenebrata, salubrium dolorum velut acri collyrio*, quotidie magis ac magis fuit sanata. Quam in rem sibi profuisse fatetur lectionem Platonis, in quo nonnulla reperit, quæ Christianæ doctrinæ neuti- quam aduersantur. Inde monitus vt ad se- ipsum regrederetur, *Intraui*, inquit, *in in- tima mea, duce te, & potui, quoniam factus es adiutor meus. Intraui & vidi qualicumque oculo animæ meæ, supra eundem oculū animæ meæ, supra mentem meam, lucem Domini in- commutabilem, quam is nouit, qui nouit veri-*

D 5 *satem:*

Lib. 7. Cō-
fess. cap. 5.
& 6.

Lib. 7. Cō-
fess. c. 8.

Afflictio
vultus.

Lib. 7. Cō-
fess. c. 10.

tatem: & qui nouit eam, nouit eternitatem. Tu es Deus meus, tibi suspiro die ac nocte. Et cum te primum cognoui, tu assumpsisti me, ut viderem esse quod viderem, & nondum me esse qui viderem. Et reuerberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer, & contremui amore, videlicet diuinæ pulchritudinis ac bonitatis; & horrore, nempe mali ac peccatorum, præcipueque damnationis æternæ, cuius metus, beneficio luminis eiusce superni, mentem eius clariùs excarnificabat.

CAPVT XXVI.

Mysteria fidei propiùs intellectu assequitur.

TVM præsertim inuenit se longè esse à Deo in regione dissimilitudinis, tamquam audiret vocem Dei de excelsis: Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me; non hæc tantùm, quæ tibi nunc obseruantur dubia, sed & plura maioraque, sequentibus temporibus de meipso plenius intelligendo: nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me, per similitudinem morum & vitæ. Sed enim imbecillitatem mentis in salutis ratione inuestigandâ confitès, Cognoui, ait, quoniam pro iniquitate (propter antecedentia delicta) corripuisti hominem, & tabescere fecisti sicut araneam animam

animam eius : vt quemadmodum illa sese Citra Dei
 euiscerans, præter telarum quisquiliās nihil gratiam ad
 efficit; sic & ille mentem ingeniumque ab- salutem as-
 sumat confectando veritatem, neque ta- surgere ne-
 men eam veram ac germanam assequatur. quimus.
 Quod ad eò in ipso verum fuit, vt quasi ve-
 teri errore cuncta spatijs commensa ratus,
 dixerit, *Nūquid nihil est veritas? quoniā neq;*
per finita neq; infinita spatia diffusa est. Atqui
 Deus pro suā pietate, diligentia eius subue-
 niens, de longinquo (quoniam adhuc longē
 ab eius morali similitudine & perfectiore
 cognitione dissidebat) acclamabat, *Imò ve-*
rè sum, qui sum. Quod responsum non cog-
 nitionem inanem, sed veram fuisse reue-
 lationem, sibi diuinitus factam ostendit, in-
 quiens; *Audiui sicut auditur in corde, & non*
erat prorsus vnde dubitarem: faciliusq; du-
bitarem viuere me, quàm non esse veritatem, Per vos
quæ per ea quæ facta sunt intellecta conspici- creatas, in-
tur, quæ gradatim per res corporeas, ad creatus in-
ead quæ sublimiores sunt ascendendo, ma- telligit.
nifestè deprehendit; sed aciem figere non Lib.7 Cō-
valuit, quia non secum ferebat, nisi amantem fess. c.17.
(Dei) memoriam, & quasi olfacta desideran-
tem, quæ comedere nondum posset. Querebat Lib.7. c.12
itaque viam comparandi roboris, quod esset
idoneum ad fruendum Deo, nec inuenit, donec
amplecteretur mediatorem Dei & hominum,
homi-

Ioan. 14.
Incarnatio-
nis myste-
rium.

Lib. 7. c. 19.

hominem Christum, qui est super omnia Deus benedictus in secula, vocantem & dicentem: Ego sum via, veritas, & vita: quoniam Verbum caro factum est, ut infantia nostra lactesceret sapientia Dei, per quam creata sunt omnia. Non enim tenebat Dominum nostrum IESVM CHRISTVM humilis humilem, nec cuius rei magistra esset eius infirmitas noverat: profundissimæ scilicet humilitatis, ne homines fiduciâ sui progredierentur longius, sed potius infirmarentur, videntes ante pedes suos infirmam diuinitatem, ex participatione tunice pellicæ nostræ, & laşi prosternerentur in eam: illa autem surgens leuaret eos. Vnde quid sacramenti haberet (Verbum caro factum est) nec suspicari quidem poterat. Quâ de re cum inter eos quæreretur, excuterentque quemadmodum deberet intelligi; dixit Alipius semet opinari, Deum quidem mortalem carnem assumpsisse, sic tamen ut animam rationis participem nequaquam haberet; quem tamen errorem Apollinaristarum simul ut intellexit, saniores Ecclesiæ sententiam firmiter tenuit. Sed ipse Augustinus aliquantò ferius, verum huius mysterij sensum, ex discretionem Catholicæ veritatis à Photini falsitate, est assecutus. Dum enim Ecclesia Romana sectariorum errores damnat, aperte declarat, quid ipsa creden-

credendum sentiat, quidque sanæ doctrinæ aduersetur.

CAPVT XXVII.

Manichæismus corrui, illustratione mentis diuinitus factâ.

CETERVM dum lectione Platoniorum librorum abstractus incorpoream querit veritatem, inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspexit; & repulsus sensit, quid per tenebras animæ suæ contemplari non sineretur. Certus interim, Deum infinitum esse, qui semper idem esset, ex nullâ parte, nulloque motu aliter atque aliter. Cuius postremæ partis firmo assensu, primaria Manichæismi basis (quæ lib. 33. contra Faustum colligitur esse ignoratio substantiæ incommutabilis (dissoluta est, & Orthodoxi sensus remora dimota. Conuersionis enim suæ ad fidem Catholicam exordium docet fuisse diuinam illam inspirationem, de quâ paulò antè meminimus, animo suo talem in modum semet insinuantem: *Ego sum, qui sum*, essentialiter & incommutabiliter, atque eo secretiore oraculo sic omnem dubitationis caliginem amotam fuisse, ut iam non amplius certior de Deo, sed stabilior in eo esse vellet.

Manichæismi basis collapsa.

Disput. 7. cū Fortun.

Lib. 8. c. 6. fest. cap. 1. & 12.

CA-

CAPVT XXVIII.

Lectiōe Epistolarum D. Pauli confirmatur in fide.

Lib. 7. Cō-
fess. cap. 21

*Facies sacra
Scriptura
uniformis.*

*Recēns con-
uersis velut
lacte opus.*

HVNC in finem auidissimè Libros sacros, ac præ reliquis Paulinas epistolas, peruoluit. *Et perierunt illæ quæstiones, in quibus aliquando ei visus est aduersari sibi, & non congruere testimonijs Legis & Prophetarum textus sermonum eius. Et apparuit ei una facies, visusque fuit vniformis contextus eloquiorum castorum; & exultare cum tremore didicit.* Et quidquid in illâ Platoniorum doctrinâ verum legerat, id totum, Dei benignitate, in Paulinis Epistolis reperit; quæ ab hisce caducis rebus fortiter eum auocabant, demulcebantque legentis animum cælesti quadâ dulcedine, quæ non rarò solet è vitiorum cœno erutos diuinitus afficere, quò ad hoc velut succo lacteo prouocati, solidis demum cibis acquiescāt.

CAPVT XXIX.

Obfirmato animo fidem Catholicam amplectitur; Baptismum tamen differt, quia putat circa vitæ statum, secularē an Religiosum sequatur.

POST diligentem quæstionem, variam collationem, ac frequentes errorum circui-

circuitus, ad extremum obfirmato animo
 Catholicam veritatem est amplexus: vtpo-
 te per lucem illam diuinam ac incommu-
 tabilem, quam in mentis raptu fuerat con-
 templatus, perque cælestis gratiæ subsidia,
 quibus illuminato mentis oculo, melioris
 vitæ remoras omnes abiicit. Quamobrem
 gratitudinis ergo ad Deum verius; *Perfun-*
dantur, ait, *ossa mea Deus meus dilectione* Lib. 8. Cō-
tuâ; & dicant, Domine quis similis tibi, talis fess. cap. 1.
 ac tantæ beneficentiæ comparatione? *Diru-*
pisti vincula mea, sacrificem tibi hostiam lau-
dis. Quemadmodum autem ijs tunc ipsum
 vinculis expedierit, atque perpetuæ dam-
 nationis labyrintho eduxerit, perlubenter
 velut in totius orbis terrarum amplissimo
 theatro spectandus ab omnibus confite-
 tur, vt omnes Christianę pietatis amatores,
 cū hęc referri audiunt, diuinum numen
 vnà cum eo deprædicent. Inhæserat iam
 profundius animo eius sermo diuinus, & *Conuersio-*
 circumuallabatur beneficiorum eius, *nis Augu-*
stini series. *super-*
 næ præsertim lucis, affluentia, quâ cunctæ
 tum penitus absterse sunt dubitationum
 nebule circa Religionis Orthodoxę senten-
 tiam; quamuis non circa viuendi in eâ ra-
 tionem, cœnobiticam videlicet aut sæcu-
 larem, delectus ab eo factus esset. Nam ea-
 tenus fluctuabatur animo, nutabantque
 eius

Lib. 8. Cō-
 fess. cap. 1.

*Baptismi
remora, vi-
ta seu sta-
tus electio.
Lib. 8. c. 6.*

*Supr. lib. 8.
Confess.
Varij in Ec-
clesiâ homi-
num status.*

*Via placet,
sed eius an-
gustia dis-
plicent.*

*Lib. 8. c. 6.
Confess. cap. 1.*

eius variè consilia, nec quid omnino arri-
peret, satis dispiciebat. Ac propterea quoti-
die crebris suspirijs frequentabat Eccle-
siam, quantum tamen à sæculariū vacabat
seruitute negotiorū. Quamquam enim de
veritate iam omnino certus esset, adeò vt
de Religione sincerâ nullatenus dubitaret;
in coniugij tamen ac cœlibatus velut biuio
dubius consistebat: rationem interim com-
modiùs Deo seruiendi, & certius ad salu-
tem pertingendi seriò inuestigabat, maxi-
mè cum aduerteret, in viâ Dei aliter atque
aliter homines ambulare: ac nonnullos qui-
dem matrimonio velut sarcinâ impeditos
lentiùs pergere, nonnullos verò propter
cœlibatum velut onere liberos, expeditiùs
contendere; ceterùm alios æternis ijsque
cœlestibus rebus præcipuè vacare; alios au-
tem Christiano nomine parum dignos, ca-
ducis hisce rebus affixos, occupari Princi-
pum captandis fauoribus, atque adeò ni-
dorem aularum sectari. *Placebat quidem
via, Redemptor ipse, sed ire per eius angustias*
(quæ sunt Euangelicæ perfectionis consilia)
adhuc pigebat; ad quas tamen cùm à Deo
blandiusculè inuitaretur, semisauciam huc
illucque voluntatem inflectebat, nunc eò
conuersus idemtidem, nunc auersus. Affi-
ciebatur enim non parum Religiosæ per-
fectio-

fectionis *margarita quam inuenerat excellentiâ, sed eam venditis omnibus quæ habebat, emere adhuc dubitabat.* Inter hæc displicebat ei quidquid agebat in sæculo, fiebatque onerosum valdè, quod iam expeditior esset ab hisce vinculis, quibus alligari solebat libenter potius quàm inuitè. Nec enim iam cupiditatibus, vt prius, inflammabatur ad tolerandam illam seruitutem vitæ sæcula-^{Seruitus} ris grauem atque permolestam. Non am-^{vita sacr-} plius eum illa delectabant *præ dulcedine*^{laris molæ} *Dei, & decore domus eius,* quam amore longè maiori prosequabatur. Verùm id temporis coniugia non parum eum sollicitabant, atque à vouendæ castitatis proposito detrahebant; maximè cum nec Christus ipse, nec Apostolus id fieri prohiberet, qui dumtaxat exhortatur ad id quod est præstabilius, factuque gloriosius: vtpote desiderans ceteros homines exemplo sui cœlibem vitam amplecti, eâque mansionem in illâ supremâ felicitate digniorem consequi; quam tamen Augustinus velut infirmior, relinquebat se perfectioribus, humiliorem locum impetrasse contentus. Atque ita hætenus placebat illi Catholica Religio, tametsi voluntas noua, quâ cœperat affici, vt Deum gratis coleret, eoque frui vellet, nondum esset idonea ad superandum

E prior-

priorem inueteratam voluntatem.

*Lueta spi-
ritus &
carnis.*

*Lib. 8. Cō-
fess. cap. 5.
Nulla nunc
amplius
mundum
deserendi
Augustino
excusatio.*

Diuerſa penitus deſideria; nouum alte-
rum, alterum vetus; hoc corporis, iſtud ſpi-
ritus inter ſe conſigebant: nec immerito
(fatetur) *cū peccantem iuſta pœna ſequa-
tur*. Et ſubdit: *Non erat iam vlla excuſatio,
quā videri mihi ſolebam, propterea nondum
me contempto ſeculo ſeruire tibi, quia incerta
mihi eſſet perceptio veritatis, iam enim &
ipſa certa erat. Ego autem adhuc terrā obli-
gatus, militare tibi recuſabam, & impedi-
mentis omnibus ſic timebam expediri, quem-
admodum impediri timendum eſt. Ita ſarcinā
ſæculi (velut homo aſſolet) dulciter premebar;
& cogitationes quibus meditabar in te, ſimi-
les erant conatibus expergiſci volentium, qui
tamen ſuperati ſoporis altitudine remergun-
tur: certus enim, eſſe melius tuæ charitati me
dedere, quā meæ cupiditati cedere, nihilomi-
nūs herebam. Sed illud placebat, & vincebat;
hoc libebat, & vinciebat.*

*In vita de-
lectu, tardi
animi ſimi-
litudo pul-
era.*

CAPVT XXX.

*Augustinus B. Simplicianum de vitæ ſtatu
conſulturus adit.*

*Lib. 8. Cō-
fess. cap. 2.*

IN hunc modum cum animo luſtratus, ad
Præſulem adiit Ambroſium; qui pro
temporis anguſtijs eum benè ſperare iu-
bens, ad Simplicianum remiſit, quem &
ipſe-

ipſemet Ambroſius, & deinceps Auguſti-
 nus velut alterum parentem dilexit, gratiæ
 cæleſti melius impetrandæ diuinitus obla-
 tum. Erat enim Simplicianus eximiæ ſan-
 ctitatis opinione latè celeber; quodque à te-
 neris ſtudioſiſſimè Deo ſeruierat, ætate iam
 deuexâ poterat idem per diuinarum rerum
 experientiam huiusmodi tironibus opti-
 mum vitæ modum præſcribere. Huic igi-
 tur arcana cordis, æſtumque ſuum ape-
 riens, circa vitæ genus, ſalubre conſilium
 exquiſiuit: ac vitam quidem cœlibem pla-
 cere ſibi dixit, vtpote verè cæleſtem, cete-
 rum vereri ne forſan eandem vitam ma-
 iore quàm pro ſe affectu conſectaretur: ad-
 didit, multa præclare de Deo ſibi lecta fuiſ-
 ſe in Platonis libris, quos Victorinus Ro-
 manæ vrbiſ excellentiſſimus Rhetor Latini-
 tate donauerat. Contrà Simplicianus
 congratulatus ei quòd in hoſce libros po-
 tiſſimùm incidiffet, qui ad veritatem cete-
 ris magis accedunt, perſuaſit (ſicut erat ipſe
 per monaſticam vitam Deo ſacer) vt ſimile
 vitæ genus arriperet: vtpote quo perfectio-
 nis Euangelicæ ſumma continetur, illæque
 ſuauiſſimæ mentis deliciæ percipiuntur,
 quas iſti ſæcularis vitæ cultores ne primori-
 bus quidem labris deguſtant. Margaritam
 (ſubdidit) pretioſam te reperiffe exiſtima,

*Euangelica
 perfectionis
 encomium.*

tantum emptione est opus. Thesauros incredibiles propositos tibi puta; tantummodo voluptates corporis fluxas, minimeque solidas deuita; castimoniam semitam ini, & eos sequere qui omnium sapientissimi hoc vitae genus delegere, & propter Dei regnum sese ab hisce delectationibus abstinere: hos fuisse Apostolos ipsos constat, qui que Apostolos imitando monasticam vitam ab ipsis sunt amplexi. Quam de re B. Bernardus breuiter quidem ac copiose scribens, *Quanam*, ait, *est haec tam pretiosa margarita, pro quam uniuersa dare debemus, id est, nosmetipsos, quia totum dedit, qui seipsum obtulit, ut possimus eam habere? Nonne haec est Religio sancta, pura, & immaculata, in quam homo uiuit purius, cadit rariùs, surgit velociùs, moritur confidentiùs, & premiatur copiosiùs.* Huic igitur viuendi instituto, ut terrenarum facultatum spe contempta, sese dedat, omnino Augustinum Simplicianus exhortatur; illam nimirum ad perennem vitam, breuem, facilem, ac securam viam esse contestans.

In Euan-
liū, Simi-
le est Regnū
calorū ho-
mini qua-
renti bonas
margari-
tas.

CAPVT XXXI.

Augustinus Victorini exemplo incalescit, ferreâ tamen voluntate retardatur.

QVAM VE vitam monasticam animo promptiore sequeretur, ex dictis eius Simplicianus occasionem arripiens, Victorini illustris viri referendum exemplum esse consultò putauit; qui liberalium omnium doctrinarum scientissimus, cum viros illustres non paucos Romæ docuisset, essetque artis suæ insigne, (quod eximium honoris indicium est apud eos quibus hac terrena sapiunt) statuam in foro consecutus ab ethnica superstitione, vir ætate iam inclinatâ, Religioni Catholicæ nomen dedit, præoprans in scholâ Christi audire discipulus, quàm in orbis Gymnasio, cui tot annos præfuerat, dicendi magister. Conuersionis ei dederunt initium Christianæ literæ, quas cum studiosius perscrutaretur, dicebat quandoque Simpliciano familiarius: *Nonne ris me esse Christianum*; quod cum ille credere nolleret, nisi eum in Christi Ecclesiâ videret; Victorinus apud eum cum risu, quòd parietes non facerent Christianum, sæpè sapius, at clanculùm, repetebat. *Amicos enim suos*, ait Augustinus, *verebatur offendere, superbos demonicolos, quorum ex cul-*

Lib. 8. Confess. cap. 26

E 3

mine

mine Babylonica dignitatis, quasi ex cedris Libani, quas nondum contriuerat Dominus, graviter ruituras in se inimicitias arbitrabatur. Sed postea timens negari à Christo coram Angelis sanctis, si eum timeret coram hominibus confiteri, depuduit vanitati, & erubuit veritati, subitoq; & inopinatus ait Simpliciano: Eamus in Ecclesiã, Christianus volo fieri. Et ille vix præsens sibi præ gaudio, perrexerat una cum eo, ut Christo nomen in Baptismate dantem videret. Ut autem tempus aduenit profitendæ fidei, (quæ Romæ cõceptis verbis coram populi multitudine, de loco templi superiore fieri solebat) animo vehementer alacri, reiectoq; pudore inutili, honestissimum crucis opprobrium veneranter est amplexus, tabescente peccatore, mirante Romã, gaudente Ecclesiã; quin & Deo & Angelis collatantibus, quibus gaudium in celo super uno peccatore penitentiam agente: eoq; magis quò desperatione prius loco fuerat Victorinus, cuius pectus, tamquam inexpugnabile receptaculum, diabolus obtinuerat.

Gaudium
de Victori-
ni Baptismo
Luc. 15.

Inflammatum est Augustinus ad imitandum, hac Simpliciani narratione; qui & legem ei recitavit Iuliani Imperatoris impijssimi, quã professionem literariam (quæ conseruandæ in pueris Catholicæ fidei commo-

commodissima ratio est) Christianis interdixit, ac reipsa complures exauctorauit; qui huic potius momentaneo lucello, ceterisque facultatibus suis, quam in Christum fidei amorique renuntiare decreuerunt. Quos inter etiam hic, de quo iam diximus, Victorinus fuit, *qui non fortior quam felicior Augustino visus est* occasionis ergo, quam reperit vacandi melius Deo. Cui rei iam tum ipse suspirabat, *ligatus non ferro alieno, sed sua ferrea voluntate. Velle, de se fatetur, meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me.* Quippe ex voluntate peruersa facta est libido; & dum seruitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibi innoxis (unde catenam appellauimus) tenebat me obstrictum dura seruitus, arbitrij quidem libertatem non auferens, sed magnopere in consuetum inclinans malum. Quam tamen captiuitate, & arctissimo desiderati fugij vinculo, tum etiam secularium negotiorum seruitute, per Dei benignitatem non ita multo post liberatus fuit.

Facultatum potius quam pietatis iactura facienda.

Lib. 8. Confess. cap. 5. Ferrea voluntatis catena.

CAPVT XXXII.

*Ardentiores ad religiosum calibatum faces
Augustino Potitianus subiicit, exemplo
duorum aulicorum monasticam vitam
amplectentium.*

Lib. 8. Cō-
fess. cap. 6.

E I D E M autem per hoc exemplum in-
calescenti, subiicit etiam ardentiores
faces Potitianus quidam, popularis eius, qui
sub Cæsare stipendia faciebat, eratque in
Deum pietate maximâ, ac idem frequens
in templo prolixius Deum orabat. Acces-
serat autem Augustinum familiariter ut
solebat, & in tabulâ lusoriâ codicem reper-
tum aperiens, Paulinas epistolas esse depre-
hendit: quamobrem renidente vultu ac
gratulabundo ad eum conuersus, (præser-
tim quòd Augustinus se fateretur SS. libro-
rum lectione iam teneri) sermonem lon-
giorem est exorsus. Dumque, ut fit, ex vno
in aliud sermocinando deueniunt, incidit
mentio D. Antonij, magni illius Archi-
mandritæ, qui templum ingressus, cum
hoc cōsiliū Euangelicum recitari audis-
set, *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia
quæ habes, & da pauperibus;* id sibi nomina-
tim à Deo dici arbitratus, mundo quanto-
cyus nuntium remisit, inque eremum sece-
dens, cælestem ibi vitam, sine coniuge, libe-
ris,

*Utilissima
vitæ San-
ctorū lectio.*

ris, vlliúsve rei terrenæ studio transegit. Huius quidem opinio sanctitatis longe lateque orbem famâ fuerat pertragata, verumtamen Augustinum & Alipium etiam tum latebat. Deinde peruentum est ad felices eorum hominum cœtus, qui procul ab urbium strepitu luxuque, desertis in locis optandâ securitate Deo famulantur, de quibus iidem nihil norant: sicuti nec de monasterio quod Mediolani extra urbis mœnia, Ambrosio nutritore, religiosis verè bonisque sodalibus abundabat. Subiecit his Potitianus, quodam tempore pomeridiano, dum Imperator Circensium ludorum spectaculo teneretur, se cum tribus contubernalibus suis extra oppidum Treuiros, ambulandi causâ progressum fuisse: duos autem ex istis ad casam quamdam deuenisse, quam aliqui Monachi inhabitabant; ibique duorum alterum, cum in volumine fortè oblato S. Antonij vitam legere cœpisset, inter legendum magnâ fuisse admiratione perterritum, atque velut aculeis in animo relictis, eiusdem sancti hominis exemplo decreuisse talem vitam instituere, & reiecto militari cingulo, solum Deo vacare: eundemque adhuc suffusum pudore, mistâ iracundiâ, confestim ad comilitonem exclamasse: Dic, amabò, labori-

E 5

bus

Supr. lib. 8.
cap. 6.

Exemplo
D. Antonij
duo Palati-
ni saculo
renuntiant.

*Aulicorum
vanitas.*

*Omnia vi-
tae huius bo-
na momen-
tanea.*

*Perillustre
a. Dei mi-
litiā trās-
euntis ex-
emplum.*

*Mundi vo-
luptates,
ineptie.*

bus tantis, quibus nos ipsi conficimus, quò
tandem peruenire contendimus? *Quid
querimus? quid sectamur? cuius rei causā
militamus? anne quid amplius connitentibus
nobis accidere poterit* in palatio, quàm ut
mortalis vnius Principis amicitia digni pu-
temur? Quid porro in hac tantâ vitæ licen-
tiâ non plenum periculis? & quot per peri-
cula ad periculum maius peruenitur?
Quàm verè hæc omnia æui brevis, ac velut
momentanea, quæ censemus bona? mihi
sanè iam inpræsens, si ita voluerim, amico
Dei esse licet; eiusce inquam Imperatoris
summi, penes quem cæli terræque impe-
rium. Abundè itidem honores suppetent,
ceteraque verè bona, non ad æui brevis
spatium, sed per omnem æternitatem con-
stitura. Atque eiusmodi verba præfatus,
dum lectionem cœptam prosequitur, *tur-
gidus parturitione nouæ vitæ, mutabatur in-
tus, & exuebatur mundo mens eius.* Nec mo-
ra, sæcularibus ineptijs (quid enim potius
vocem præsentis vitæ voluptates, quarum
amatores neque locum satis considerant,
utpote instabilem; neque tempus, utpote
breue; neque res, utpote caducas; denique
nec se ipsos, utpote mortales) sæcularibus
inquam ineptijs nuntium remittere om-
nino statuit: moxque *repletus amore sancto,*
& so-

& sobrio pudore, sibi iratus, & ad collegam versus, Ego, inquit, molestissimâ sæculi seruitute liber, vni Deo posthac seruire decreui, neque moram interpono, iam statim, iam nunc *ex horâ hac* fixum est ac ratum animo meo, *hoc ipso in loco* nouum vitæ genus aggredi: tibi si graue est imitari, noli saltem aduersari. Accensus ille vicissim, respondit, *adherere se socio tantæ mercedis, tantæq; militiæ*. Itaque ex tempore resignato Imperatori Palatinæ militiæ cingulo, *cor celo affigentes, militiæ longè præstantiori nomen dedere*, quoque erant loco conuerfi, vnanimis permansere. Quin etiam (quod admirationem augeat) vtriusque sponsæ, re intellectâ, & ipsæ virginitatem suam Deo consecrarunt.

Hæc res Augustino, velut ardentis stimulos ad imitandum subiecit. Est enim vis admirabilis exemplorum, magisq; vt ait Philosophus, mouent facta quàm verba: atque

Segnius irritât animum demissa per aures,

Quâ quæ sunt oculis subiecta fidelibus,---

cùm hæc ipsa aliquo modo vim cogendi in se continere videantur. Testatur id D. Hieronymus lib. De viris illustribus, vbi scribit D. Marcum Alexandria Christum annuntiasse, & constituisse Ecclesiam tantâ doctri-

Lib. 10.

Ethic.

Exemplorū

vis occasio-

ne duarum

sponsarum.

Horat.

doctrinâ , & vitæ continentîâ ; vt omnes
sectatores Christi ad exemplum sui coge-
ret. Idipsum vsu venit Augustino , quem
hæc D. Antonij & Potitiani sociorum hi-
storia magis atque magis confirmavit, sper-
nereque mundum iussit ; clarè videntem
ex hac Simpliciani narratione , quantopere
communi viuendi modo religiosa vita præ-
staret. Exarsit igitur vehementer, vt dictum
est, talium virorum exemplis, plurimumq;
ex hac Potitiani narratione promouit : at
non eousque , vt semetipsum primo con-
gressu vinceret , grauibusque animi pertur-
bationibus, quibus erat obnoxius, exueret.
Approbat siquidem collaudabatque de-
liberatam eorum huiuscemodi volûntatem,
seque talibus viris comparatum , & adhuc
nutantem vtrunque atq; vacillantem , gra-

Lib. 8 Cõ-
fess. cap. 7.

Inastimis-
bilitate sapien-
tiæ & reli-
gionis præ-
iudicium.

uiter oderat. *A multis (queritur) annis ex-
citus eram studio sapientiæ , & differebam,
contemptâ felicitate terrenâ , ad eam inuesti-
gandam vacare , cuius non inuentio , sed vel
sola inquisitio præponenda erat inuentis the-
sauris regniq; gentium, & ad nutum circum-
fluentibus corporis voluptatibus. At ego ada-
lescens , miser valdè , miser in exordio ipsius
adolescentiæ, etiam à te petieram castitatem,
& dixeram : Da mihi castitatem & conti-
nentiam , sed noli modò. Timebam enim ac*

mc

me citò exaudires, & citò sanares à morbo ^{serius mū-}
 concupiscentia, quem malebam expleri quàm ^{dum se con-}
 extingui: & putabam me propterea differre ^{tempisse}
 de die in diem, contemptâ spe sæculi, te solum ^{queru ar.}
 sequi, quia non mihi apparebat certum ali-
 quid, quò dirigerem cursum meum. Et vene-
 rat dies, quo nudarer mihi, & increparet me
 conscientia mea. Vbi es lingua? nempe tu di-
 cebas propter incertum verum, nolle te abii-
 cere sarcinam vanitatis. Ecce iam certum est,
 & illa te adhuc premit; humerisq; liberiori-
 bus pennas recipiunt, qui neque ita inquiren-
 do attriti sunt, nec decennio & amplius ista
 meditati. Hunc in modum pudore iniecto,
 lancinabat eum ac cruciabat animus sibi
 discors, & semiuolens seminolensque con-
 scientia diuexabat.

CAPVT XXXIII.

*Potitiani narratione supra modum commo-
 tus, in hortum secedit, grauiter conuersio-
 nis sue moras accusans.*

ABEVNT domum Potitiano, & certan-
 tibus hinc inde affectibus, Augusti-
 nus tam mente quàm vultu turbidus Ali-
 lipium interpellat: *Quid patimur? Quid est* ^{Lib. 8. C. 8.}
hoc? Quid audiisti? Surgunt indocti, & cæ- ^{fess. cap. 8.}
lum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris, si-
ne corde, ecce ubi volutamur in carne & san-
guine?

*In horto
moritur
vitaliter.*

*Cur tantâ
promptitu-
dine corpus
animo, non
autem ani-
mus sibi
pareat?*

guine? An quia præcesserunt, pudet sequi, & non pudet nec saltem sequi? Quibus dictis, vehementi cordis æstu in hortum ædibus vicinum abreptus, insaniebat salubriter, & moriebatur vitaliter, gnarus quid mali ipse esset, & ignarus quid boni post paululum futurus esset. Grauitèr autem semetipsum accusans infremuit, quòd iniret tardius patetum istud cum Deo, quod ineundum esse omnia ossa eius clamabant, eique displicebat quòd facilius obtemperabat corpus tenuissimæ voluntati animæ, vt ad nutum membra mouerentur, quàm ipsa sibi anima ad voluptatem suam magnam, in solâ voluntate perficiendam. Quâ de re latius secum disputans, inquirensque penitus, cur animus ad bonum ita tardus, vt etiam licet imperet sibi, resistat; cùm tamen oculi, manus, aliæve membra, tantâ promptitudine animo seruiant, vt vix à seruitio discernatur imperium, tamen si animus sit animus, manus autem sit corpus; concludit, hanc omnem causam in ægritudinem animi reiciendam esse, qui non ex toto vult, adeoque nec ex toto imperat, nec totus assurgit, veritate imperfecti subleuatus, consuetudine prægrauatus. Ita voluntatis imperium, cùm æternitas delectat superius, & temporalis boni voluptas retentat inferius, eadem anima est, non totâ voluntate illud aut hoc volens,

*Lib. 8. Cō-
fess. cap. 9.
Imperfectū
voluntatis
imperium,
bonum re-
moratur.*

*volens, & ideò discerpitur graui molestia,
dum illud veritate præponit, hoc familiari-
tate non ponit.*

CAPVT XXXIV.

*Grauiſſima carnis & ſpiritus lucta in Augu-
ſtino ſub ipſum decreti punctum. Pudicitie
& voluptatis de eodem certamen.*

HVIVSMODI tum carnis tum ſpiritus
lucta exercebatur in horto Auguſti-
nus, & miſericordi timoris & pudoris fla-
gello diuinitus ad conuerſionem impelle-
batur, vt tantillum vinculum ſine morâ to-
tum abrumperet, quo adhuc exiguo tene-
batur. Dicebam, ait, apud me intus: Ecce mo-
dò fiat, modò fiat, (omnimodum ſcilicet ac
irrefragabile talis vitæ propositum, nec
Chriſtianæ religionis tantum, ſed & Reli-
gioſæ caſtitatis fiat à me decretum immu-
tabile) & cum verbo iam ibam in placitum,
iam penè faciebam, & non faciebam: ne re-
labebar in priſtina, ſed de proximo ſtabam &
reſpiciebam; & item conabar, & paulò mi-
nus iam iamque attingebam, & tenebam: &
non ibi eram, nec attingebam, nec tenebam,
heſitans mori mori, & vitæ viuere: pluſq;
in me valebat deterius inolitum, quàm me-
lius inſolitum, punctumque ipſum temporis
quo aliud futurus eram, quanto propius ad
moue-

*Ægerrimè
omnimodā
caſtitatem
ſeruare
proponit.*

*Lib. 8. Cō-
feſſ. c. 11.*

*Heſitat
mori mor-
ti, & vitæ
vivere.*

*monuebatur, tanto ampliore in cutiebat hor-
 rorem: sed non repercutiebat retrò, nec auer-
 tebat, sed suspendebat. Retinebant me nuga-
 nugarum, & vanitates vanitatum; nimi-
 rum antiquæ voluptatis illecebræ, quæ (ut
 solet illis vsu venire, qui de mundo abitu-
 riunt ad monasteria) in mente idemtidem
 obuersantes submurmurabant: Dimittisne
 nos Augustine, absoluto penitus ac de-
 creto castimonie voto? & à momento isto
 huius irreuocabilis sententiæ non erimus
 tecum in æternum? & à momento isto non
 tibi licebit hoc & illud ultrà in æternum.
 Subiicit Augustinus: Quæ suggerebant, in
 eo quod dixi, hoc & illud, quæ suggerebant,
 Deus meus, auertat ab animâ serui tui mise-
 ricordiatua. Quas sordes suggerebant? quæ
 dedecora & malorum incentiua? Verumta-
 men non ut prius grauius sæuiebant, sed
 abire meditantem, quasi vellicabant mol-
 lius, & leuiter inculcabant Augustinum,
 quòd eas defereret, quibuscum tanto tem-
 pore iucundissimè vixisset: Inter quæ ob-
 strepens praua consuetudo, Putasne, dice-
 bat, sine illis poteris? An existimas te viam
 castitatis, quam inituris, posse conficere? ea
 verò inamœna est, vepribusque ac senti-
 bus horrenda. An non inaudisti multos pe-
 dem retulisse, consideratis huiusce viæ aspe-
 ritati-*

*A sanctio-
 nis vita
 proposito
 Augustini
 deterere
 conantur
 voluptates,
 nuga nu-
 garum.*

*Interstre-
 pens cōsue-
 tudo casti-
 monie viā
 difficilem
 obicit.*

ritatibus? quin tu genium, vt prius, seque-
ris, suauissimisq; sensibus affici mauis,
dum per ætatis florem licet? *Sed iam tepi-* Libido &
disimè hoc dicebat: stabat enim aduersâ par- Continētia
te, quâ Augustinus faciem intenderat, vir- de Augu-
gineo renitens vultu, casta dignitas Conti- stino cer-
nentie, serena, & non dissoluit hilaris, ho- tant.
nestè blandiens, vt veniret, neque dubitaret:
& extendens ad ipsum amplectendum piar
manus, plenas gregibus bonorum exemplo-
rum, Ibi, ait, tot pueri & puella, ibi iuuentus
multa, & omnis ætas, graues viduae, virgi-
nes, & anus (complures enim vtriusque Viriusque
sexus, adhuc ætate floridâ, nec vulgares ij sexus, etiâ
tantum, verum regio sanguine clari, se vo- nobilissimi
to religiosæ castitatis obstrinxerunt) & in quique, re-
omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis, ligiosam
sed fecunda mater filiorum gaudiorû de mari- castitatem
to ipso Deo. Et irridebat cum irrisione exhor- sunt am-
tatoriâ, quasi diceret: Tu non poteris quod isti plexi.
& istæ? An verò isti & istæ in semetipsis pos-
sunt, & non in Domino Deo suo? Dominus
Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, &
non stas? Proiice te in eum, noli metuere; non
se subtrahet vt cadas, excipiet te, & sanabit
te. Pudebat eum grauius harum nugarum,
molestæq; erant valdè, quas sæpe sapius
à se reiciebat; quod oblectamenta quidem
pollicitarentur illæ, sed non vt lex Dei, sin- Psal. 118.
F ceras

ceras ingenuasque voluptates propinarent:
quin potius amaras atque mortiferas, sub
quibus æternæ mortis esca delitescit. Quæ
quidem falsæ voluptatulæ cum veris illis
animi deliciis vnâ collatæ vilescunt ocyus,
& incredibiliter homini minime animali
fordent; est enim reuerà

Claudian. *Luxuries prædulce malum, quæ dedita
semper*

*Corporis arbitrius, hebetat caligine sensus,
Membræq; Circeis effeminat acrius herbis:
Blanda quidem vultu, sed quâ non tetrior
vlla*

*Interius, fucata genas, & amicta dolose
Illecebris, toruos auro circumligat hydros,
Illa voluptatum multos innexuit hamis.*

Vnâ quoque considerabat difficultatem,
quæ in cœlibatus aditu semet offerebat,
grauem quidem initio videri, præsertim ho-
mini voluptatibus assueto; verum ope di-
uinâ (quæ hominibus bonæ voluntatis est
præsens) atque etiam assiduâ consuetudi-
ne leuiorem indies fieri atque suauio-
rem: cum e diuerso, quantumvis suaues mun-
di deliciae, siue habeantur, siue deferantur,
nequaquam felle suo careant. Quam inter
veras falsasque voluptates differentiam, quia
non satis obseruant ij qui de vitæ statu de-
liberant, fit vt sæpenumerò ad mollem

cor-

corporique iucundam consuetudinem relabantur. Ceterum (prosequitur) *ista contra-* Lib. 8. c. 11
uersa in corde meo, non nisi de meipso aduer-
sus meipsum. At Alipius affixus lateri meo,
inuitati motus mei, quem frons potius, genæ,
oculi, color, modus vocis, quàm verba loque-
bantur, exitum tacitus opperiebatur. Vbi ve-
rò à fundo arcano alta consideratio contra-
xit & congesit totam miseriam meam in
conspectu cordis mei, oborta est procella in-
gens, ferens ingentem imbrem lacrymarum.

CAPVT XXXV.

Sub ficum secedens, vehementissimè
conteritur.

QVEMADMODVM verò lugentibus flen- Lib. 8. C. 12
 tibusque solitudo videtur aptior, reli-
 cto in anteriore horti parte Alipio, ad inte-
 riora sub ficum quamdam secessit: vbi do-
 lori, lacrymis atque suspiriis tam effuse ha-
 benas indulgit, vt intuentis vel saxeum pe-
 ctus ad commiserationem ciere potuisset.

Verioribus laudibus maioribusque viri
 docti ficum hanc efferunt, sub quâ Roma-
 næ columen Ecclesiæ, Religiosorumque
 hominum institutor Augustinus procu-
 buit; quàm Ruminalem illam arborem,
 sub quâ Romulum & Remum iacuisse par-
 uulos effinxit antiquitas. Congerunt au-

*Cur sub fi-
cu potius,
quàm sub
quavis alia
arbore, fiat
Augustini
conuersio.*

tem varij varias rationes, cur sub ficu po-
tius admirabilis hæc eius conuersio extite-
rit, quàm sub aliâ quavis arbore. Ac eorum
aliqui ratiocinantur, diuinitus Augustino
significatum esse: Plus æquo scire voluisti,
persuasitque tibi serpens idem, qui primis
parentibus imposuit, te vnus tui ingenij
viribus, quemadmodum Deum ipsum,
abundè posse sapere: verùm in mentem
venisse debuerat eiusce arboris vetitæ (fi-
cum quidam autumant fuisse) sub quâ
eamdem scientiam nimis insipienter Adam
& Eua concupiêre. Alij sentiunt voluisse
Deum Augustino in mentem reuocare exe-
crationem illius ficus, quam Christus repe-
rit solis ornata foliis citra fructum, ideo-
que ignibus adiudicatam: amat enim Deus
solidos fructus pietatis, & non inania folia
verborum. Quamobrem scribit Augusti-
nus columbam attulisse ramum in arcam
non virentibus tantùm foliis, sed etiam
fructu præditum: quoniam Ecclesia Dei
non admittit fidem solam, velut nuda fo-
lia; sed eamdem bonis operibus, ceu fru-
ctibus cumulata exquirat. Igitur in hunc
modum videbatur Augustino Deus velle
dicere: Iam anni fluxêre complures, cum
ex te, prout ex illâ ficu Euangelicâ, fructum
aliquem virtutis expecto: videoque quòd
statuto

*Væ arbori,
foliis non
fructibus
ornata.*

statuto à me tempore proferas, non quidem fructus aliquos, sed mera loquentiæ verba inania; totusque errorum, velut ramorum, flexibus sophisticis vndique impedire: non deinceps patienter feram. At tu vide serio, ne quemadmodum illa ficus, experiaris in te meæ execrationis iustissimas pœnas: vide etiam, ne vt arbor arida, perpetuis ignibus addicâre. Huic occultæ monitioni non segniter obediens Augustinus, vberimas lacrymas effudit, iisque desideratam à Domino fecunditatem se frustrari nolle monstrauit. Ac quemadmodum, Isidoro inter ceteros teste, sub ficu lasciuia tauro demitur; sic Augustino decessit libidinis affectus ex vnius arboris salutiferæ, Dominicæ nempe Crucis, virtute occultâ, quæ vel maxime voluptatis pruritum valet extinguere, caloremque omnem noxium rore lacrymarum suauissimo temperare. Ea res in S. Augustino apparuit, quando cælestis gratiæ imbre perfulus, sub eadem arbore, contriti spiritus oblaturus Deo acceptissimum sacrificium, ita mente in eum sublatâ exclamauit: *Et tu Domine usquequâ irascêris in finem? quousque iacêre perditum fines? quousque in hoc vitiorum cœno versabor? quousque extendet se tanta miseria? Quamdiu, quamdiu, cras*

Lib. 7. Orig. cap. 6.

Augustino decessit libidinis affectus.

Lib. 8. Confess. cap. 12.

Contriti cordis suspiria.

*& cras? Quare non modò? quare non hac horâ
finis turpitudinis meæ? Grauitèr equidem
offendisse me Numen tuum confiteor: sed
nunc tantorum scelerum me pœnitet, pu-
det, pigetque. O qui potes, & soles, mise-
rere: & quid factò sit opus, significa.*

CAPVT XXXVI.

*Voce celitus ad eum perlatâ, codicem
Apostolicum legit.*

HANC in sententiam cùm plura dixisset, ac lacrymis effusè currentibus *amarissimâ cordis contritione* repletur; ecce vox quædam ad eum è domo vicinâ, tamquam cantantis pueri aut puellæ, sæpius *Tolle, lege. ingeminantis: Tolle, lege; tolle, lege: statimq;* mutato vultu intentissimus cogitare cœpit, num pueri in aliquo genere ludendi, cantare aliquid tale solerent; sed nihil eiusmodi occurrit. Neque enim pueri puellæque, vel alicuius hominis cantâtis hanc vocem fuisset putandum, sed Angelorum in aëre cantum, qui significaret aliquatenus eorum ineffabile gaudium, tanti viri ad Deum conuersione: maximè cùm iidem cælestes spiritus, etiam ob vnius peccatoris vulgaris pœnitentiam, in cælis gaudere dicantur. Hic autem imitantur Angeli vocem puerilem, quia reuerà similes pueris hi sunt, qui conli-

*Angelorū
de Augu-
stini con-
uersione
gaudium.*

consilium salutis negligunt capere, de quæ Hippocr.
 rebus serijs, vnde pendet æterna salus, nihil epist. ad
 certi statuunt: vt Augustinus in præsentia- Damageti
 rum, quoad vitæ delectum varius, incon-
 stans, nunc quæ hoc volens, nunc idem no-
 lens. Repetitur autem bis terque vox ea-
 dem, quod propter omnimodam animæ
 curam, & diuinam Maiestatem, quam se
 offendisse perpendebat Augustinus velut
 absens sibi, vix vnâ vice posset cæleste nun-
 tium animaduertere. Ideoque idem talem
 auditam vocem considerans, cum sibi di-
 uinitus oblatam arbitraretur, codicem
 Apostolicum arripere proponit, lecturus
 eum locum, qui primum occurreret, ac sibi
 quodcumque legisset applicandum, ratus.

In Aposto-
 lico codice
 quod primū
 occurreret,
 legere de-
 cernit.

Acceperat enim, vt supra retulimus, in
 hunc modum D. Antonium, recitanti cui-
 dam eum Euangelij locum; *Si vis perfectus* Matth. 19.
esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pau-
peribus, & habebis thesaurum in cælis; & veni,
sequere me; forte superuenientem, tam-
 quam id vni sibi fuisset dictum, repente
 sæculum res suas habere iussisse. Itaque
 concito gradu redijt ad locum vbi sedebat
 Alipius: ibi enim posuerat codicem Apo-
 stoli, cum inde surrexerat. Eum arripit, ape-
 rit, & legit in silentio Capitulum, quod pri-
 mum coniecti sunt oculi: istam videlicet

Rom. 13. periodum: *Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & amulatione: sed induimini Dominum IESVM CHRISTVM, & carnis prouidentiam ne feceritis in concupiscentijs.*

CAPVT XXXVII.

Augustino tria religiosæ vitæ consilia diuinitus insinuantur.

Omnes circa vitæ institutū dubitationes Augustino euanescent.

SVBSTITIT hīc, nec vltiorem lectionem adhibuit: statim enim omnes illæ dubitationes ac perturbationes, quas adhuc circa vitæ institutum passus erat, velut fumi quidam confestim euanuere, ac quasi squamæ Paulinæ subito decidere. Facile namque poterat aduertere, sibi (velut & ceteris quibuscumque, sublimiorem in cælo mansionem per monasticam vitam affectantibus) Euangelicam hisce verbis perfectionem, tria que religiosæ vitæ consilia diuinitus commendari. Ac in primis paupertatem, quæ opum contemptrix est, omnemque intemperantiam auersatur, his verbis: *Honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus.* Castitatem autem quæ aduersatur turpitudini, sequentibus verbis: *Non in cubilibus & impudicijs.* Obedientiam denique, quæ alteri cedit, atque morem in omnibus gerit, per hæc verba: *Non*
in con-

in contentione & emulatione: sed induimini
Dominum IESVM CHRISTVM; efficiendo ni-
 mirum, vt is in omni vestra actione se pro-
 dat, perque omnem vitam eluceat: verbo
 enim *induendi*, Hebraei copiam significare ^{Quid sit}
 solent. Vnde Psalmographus significare ^{Christum}
 volens, maximam fore omnium copiam,
Induti, inquit, *sunt arietes ouium*. Vult igitur ^{Psalm. 64.}
 Chrysostomo interprete, nos vndique
 Christo ita circumdari, sicut vestimento;
 vt in omnibus eius voluntariam paupertatem,
 perpetuam castitatem, integram obedientiam,
 aliasque virtutes heroicas exprimamus,
 omnesque cum interiores tum exteriores
 actus nostros in ipsum dirigamus.
 In quod studium nulli hominum magis
 incumbunt, quam Euangelicæ perfectionis
 professores, habitibus prauis & maculosis
 suorum affectuum, velut calceis, instar
 Moylis, sub interminatione mortis eternæ, ^{Exod. 3.}
 semet exuentes; iidemque vi consiliorum
 Euangelicorum, (quæ in præceptum spontaneâ
 vouentium electione transferunt) instituti
 sui regulis semet attemperantes.
 Quibus denique subiungitur aptissime:
Carnis providentiam ne feceritis in desiderijs,
 cum eiusce curam habere oporteat iuxta
 corporis indigentiam, non verò iuxta eiusdem
 de peccato natam cupiditatem: quod

Religiosi
hominis
munia.

hi faciunt Religiosi, quæ sursum sunt sapientes, non quæ super terram. Iidem corporis illicita desideria circumcidunt, sensuum ad mala pronos impetus refrænant, honorum onera dignitatumque molestias abijciunt; delicias & voluptates, quamvis licitas, abnegationis sui studio non admittunt: virtutibus in primis vacant, familiarique velut Dei colloquio fruuntur; indeque percipiunt ineffabilem istam dulcedinem, quam in lectione Epistolæ D. Pauli sensit Augustinus, cui

Paulinus
ad Cithेर-
ium.

— in suarum literarum corpore
Paulus magister adfuit,
Amanſq; puro corde lectorem sui,
De mortis abduxit manu.

CAPVT XXXVIII.

Augustinus monasticæ vitæ genus firmiter amplecti decernit, ei sit comes Alipius.

ITAQUE his Apostoli verbis excitus Augustinus, quid sibi contigerit, Alipio narrat: qui rei miraculo percussus, institit videre quid legisset; sententiamque deinceps persequens, consequenter legit: *Infirmum autem in fide assume*: quod ille ad se referens, in religioso cœlibatus proposito (quod hic lib. 8. cap. 12. & supra cap. 6. placitum vocat) Augustino focius esse decrevit:

uit : ad eum ferè modum quo Potitiani contubernales in eremiticæ vitæ institutum conspirarunt, vnusque alteri ad perfectionem anteluxit. Inde ad Monicam ab exultantibus præ gaudio festinatum est; ordine res enarrata, animoque firmiter concepta sanctioris vitæ sententia declarata: quæ vicissim suprâ quàm dici potest, lætitiâ repleta, Deo misericordi gratias egit, à quo receperat amplius, quàm assiduus precibus lacrymisque rogauerat: utpote quia non Catholicum dumtaxat intelligebat ipsum fore, sed etiam *contemptâ felicitate terrenâ seruum Dei*, seu, quod idem est, virum religiosum: ampliùs de suscepto eius proposito religiosâ castitate seruiendi Deo, *quàm de nepotibus carnis eius* (nempe si matrimonium inijsset) *gaudens*. Ita enim Dominus eum ad se conuerterat, ut nec uxorem quaereret, nec aliquam spem sæculi huius, in eâ regulâ fidei, in quâ illum ante tot annos matri eius reuelarat, consistens, per sacre Religionis, seu regularis vitæ in animo decretum votum.

*Alipius in
religiosi
coelibatus
proposito sit
Augustino
socius.*

*Lib. 9. Cō-
fess. c. 10.*

*Religiosos
vocabant
olim seruos
Dei.*

CAPVT XXXIX.

Fusus Religiosæ vitæ encomium.

ID IPSVM religiosæ vitæ propositum egregie commendans, *Vbi, ait, tanto tem-
pore*

*Lib. 9. Cō-
fess. cap. 1.*

Leue Chri-
sti iugum,
Religio.

pore hæsit, & de quo imo altòque secreto eno-
catum est in momento liberum arbitrium
meum, quo subderem cervicem leni iugo, &
humeros leui sarcinae Christi? suam hoc lo-
quendi modo indicans conuersionem ad
religiosum vitæ genus. Quod simili quo-
que periphrasi exprimit Epistolâ 39. ad Li-
centium: cuius Epistolæ sententiam huc
adduximus aliquatò prolixius, partim caus-
sâ religiosi status, quem Augustinus id tem-
poris est amplexus; partim vt rei, quam
etiam doctiores nonnulli controuertunt,
noua lux accederet. Fuerat ergo hic genere
nobilis Licentius pridem inter Augustini
discipulos: cuius cum ingenium excellens
perspectum haberet, vt Dei honor proxi-
miq̃ue salus per eum promoueretur, à li-
centioris vitæ genere, aulico nimirum, ad
religiosius institutum est traducere cona-
tus. Ac posteaquam asseruit Christi com-
pedibus nihil esse iucundius, *Vincula* (sunt
eiusce verba) *huius mundi*, asperitatem ha-
bent veram, iucunditatem falsam, certum do-
lorem, incertam voluptatem, durum laborem,
timidam quietem, rem plenam miserie, spem
beatitudinis inanem. Hîsne tu inseris & col-
lum, & manus, & pedes? (honoribus & com-
modis mundi inhiando) & ambis inharere,
quò non modò inuitatus, sed nec compulsus
quidem

Vinculorū
Dei & mū-
di antithe-
sis.

quidem ire debuisti? Ergone ingenium, quod
 in carminibus tuis video, quodque plango,
 non mihi liceat apprehendere, & immolare
 Deo nostro? Expectas ut ego iubeam sis bonus,
 sis quietus, sis beatus; quasi quiddam mihi die-
 rum gratius illucescat, quàm ut ingenio tuo
 fruam in Domino? Nunc mihi dic, Hoc opus, ut
 iubeas tantum. Ecce iussum meum, Da mihi te,
 si hoc opus est tantum; da Domino meo te, qui
 omnium nostrum Dominus est, qui tibi illud
 donauit ingenium. Si calicem aureum inue-
 nisses in terrâ, donares illum Ecclesia Dei.
 Accepisti à Deo ingenium spiritualiter au-
 reum, id ergo ei eiusq; offer Ecclesia. An ipse
 non iubet? Audi Euangelium: Clamabat, in-
 quit, IESVS, Venite omnes qui laboratis, &
 onerati estis, &c. si hac non audiuntur, aut vs-
 que ad aures audiuntur, expectasne Liceti, ut
 Augustinus iubeat conserno suo, & non plan-
 gat potius, frustra iubere Dominum suum,
 imò non iubere, sed inuitare, & rogare quo-
 dammodò, ut qui laborant reficiantur ab eo?
 Sed videlicet præfidenti collo iugum mundi
 iugo Christi est incundius: qui si nos laborare
 cogeret, vide quis cogeret, quâ mercede coge-
 ret. Vade in Campaniam, discce Paulinum egre-
 gium & sanctum Dei seruum, quàm gran-
 dem fastum seculi huius, tanto generosiore,
 quanto humiliore ceruice incunctanter excus-
 sit,

NOTA.

Ingenium,
ut vocat,S. Augusti-
nus aureū,

Deo eiusq;

Ecclesia of-
ferendum.

Matth. II.

Paulinus
mundum

contemnat.

Tempora-
lia mētun-
tur, moriū-
tur, & in
mortem
trahunt.

Pia ad se-
culi cōtem-
ptum mo-
nitio.

Epist. 36.
apud Au-
gustinum.

fit, ut eam subderet Christi iugo, sicut subdi-
dit: & nunc illo moderatore itineris sui quie-
tus exultat. Vade, disce, quibus operibus inge-
nij, sacrificia laudis ei offerat, refundens illi
quidquid boni accepit ex illo, ne amittat om-
nia, si non in eo reponat, à quo hæc sunt. Quid
æstuas? quid fluctuas? quid imaginationibus
mortiferarum voluptatum aurem accommo-
das, & auertis à nobis? Mentiuntur, moriun-
tur, in mortem trahunt. Non dicit verum, nisi
veritas, quia Christus est veritas. Veniamus
ad eum, ne laboremus; iugum enim eius leue,
& sarcina eius levis est. Ac simili modo Pau-
linus, ad quem sæculi amatores Noster hic
remittit, ex nobilissimo & opulentissimo
(Proconsul enim fuerat) pauper humilif-
que Christi causâ factus, hortatur eum-
dem Licentium ad communionem veræ
cælestis illius mannæ, quod in eremi agro,
inque abdicationis sui cellulâ prior ipse in-
uenerat, eumque ita prouocat sequenti
carmine:

*Tollere humo, sed nunc dum spiritus hos
regit artus,*

*Mente polum penetra, nil mora carnis
obest.*

*Corporeis iam nunc morere actibus, & bo-
na vite*

Cælestis liquido præmeditare animo.

Spiri-

*Spiritus es, quamquam tenearis corpore, si
nunc*

*Mente piâ victor, carnis opus perimas.
Frater Alipius est, Augustinusq; magister;
Sanguinis hic consors, hic sator ingenij.
Tanto fratre vales, & præceptore Licenti:
Et dubitas pennis talibus astra sequi?
Quidquid agas (nam te nec mundus sperat
amicum)*

*Nō daberis terræ, debita Christo anima.
Tu thalamos licet & celsos mediteris ho-
nores*

*Nunc, olim Domino restituere tuo.
Quid retrahis fera colla iugo? mea sarcina
lenis,
Suaue iugum, Christi est vox pia, crede
Deo.*

*Et caput adde iugis, da mollibus ora ca-
pistris,
Demissosq; leui subde humeros oneri.
Nunc potes hoc, dum liber agis, dum nulla
retentant*

*Vincula, nulla tori cura, nec altus ho-
nor.*

*Hæc bona libertas, Christo servire, &c.
Meritò igitur Christo hanc seruitutem in-
genuam prudentissimus quisque seruiat. Ut
enim ipse nos reficiat, inquit Augustinus, tol-
lamus iugum eius super nos, & discamus ab
eo,*

eo, quoniam mitis est & humilis corde, & inueniemus requiem animabus nostris. Atque eminùs quidem intuentibus, religiosæ vitæ susceptio fugaque voluptatum tristic ac laboriosa videtur: verùm rem vti est considerantibus, plena suauitatis, commodi, quietisq̃ue, eadem deprehenditur. Qui enim huiusce vitæ bona consecretantur, utcumque requiem quærant, non inueniunt.

Religiose
vitæ susce-
ptio boni
plurimi,
quietis præ-
sertim ple-
na.

Lib. 4 Cō.
fess. c. 12.

Hic non est
vita, multo
minus vita
beata.

Enarr. in
Psal. 59.

Ven. Tho-
mas Kemp.

Idè Augustinus, *Non est*, clamat, *requies ubi queritis eam: querite quod queritis, sed ibi non est, ubi queritis. Beatam vitam queritis in regione mortis, non est illic. Quomodo enim beata vita, ubi nec vita? Et descendit huc ipsa vita, & tulit mortem nostram, & occidit eam abundantia vitæ suæ, & tonuit clamans ut redeamus hinc ad eum in illud secretum, unde processit ad nos. Cuius hortatui certatim religiosi homines acquiescunt, præuiam istius æternæ felicitatis requiem hîc inuenientes. *Pennas insuper habet hec leuis Christi sarcina*, subleuans in cælum, & à terrâ hominem eripiens, quòd religiosum humeris onus (si modò tale sit) subeuntem copiosa suæ gratiæ auxiliique cælestis benedictione Deus præueniat. Suauiter autem equitat, quem gratia Dei portat; & securè is nauigat, quem adspirantis Numinis aura secunda propellit. Quamdiu verò sæcu-
lari-*

laribus turbis animus exercetur, velut in æstu quodam fluctibusque medius agitur: quibus tum periclitari desinit, cum religionis quasi nauim benè compactam editamque conscendit: non vt hanc extra seruari omnino nequeat, verum vt Christo consulenti optime, ipse sibi vicissim optime consulens. Si namque per vastissimum mare inter præsentissima hostium pericula nauigandum tibi esset in extremam Indiam, cumque naues essent oblatae non paucae, quamquam non satis validae, præter has esset tibi liberum ipsammet prætoriam nauim optimam instructissimamque conscendere; anne tam insigni occasione neglecta, quamlibet aliam triremem quaslatam & armamentis destitutam inire præligeres? an non potius animo gratissimo beneficium acciperes, adeoque si spes non esset per teipsum impetrandi, amicos in eam rem subornares? Quanto magis igitur ad euitandum animi perpetuum naufragium, in hoc adeo tempestuoso vitæ huius pelago, inter tot Scyllas & Charybdes, totque malæ spei capita, totque inter piratas hostesque virtutum, consultius est sacram Religionis nauim conscendere, quàm minimum anxij perennis beatitudinis portum consequare? Verum esto, intelligatur hoc

*S. Religio-
nis & na-
uis compa-
ratio.*

G

peri-

*Omni ratione eni-
tendum, ut
sublimiorē
in calo locū
adipiscamur.*

*Miræ deser-
ti Religio-
nis delicia.*

periculo cessante, promissum alicui cælum esse; nonne tamen melius fuerit hoc ipsum omni modo curare, ut non solum æternā felicitate fruatur, sed etiam splendidiorē in eo gloriam assequatur? Et sanè si quis alicui argenti faceret aurive copiam, haud magnopere dubitaret is, quod est præstantius, accipere: parique modo si millia centum in annos singulos alicui possent obtinere, mallet is tam ingentem cēsū, quàm millia duo vel tria dumtaxat? non solent enim homines lucra, quantumvis exigua, contemnere. Insignis hæc est censenda prudentia, pluribus confortibus in cælesti regno per virtutum monasticarum copiosam (ut sic dicam) messem antecellere, quàm parcè hīc seminando id agere, ut inibi parcè metatur. Quantocyus ergo foret hæc excutienda segnities. Etenim per hæc Religionis sacræ quasi deserta in terram promissionis, cælum nempe, contententibus, pro cæpis & alliis Ægyptiis cæleste manna Deus elargitur, id est, spirituales epulas, quæ, sicut verus illud manna saporem in se habebat omnis delectamenti, sic voluptatum, quæ hīc videntur esse, dulcedinem omnem non modò superant, verum etiam in seipsis eminenter, & simul abundantissimè continent. Quo fit, ut non
aliter

aliter quàm præstantissimum vinum degustantibus, confestim zythum quoduis & aqua vilescit; ita religiosis hominibus tam diuino nectare plenis, nil deinde terrenæ dulcedinis placeat, nihil vltra desiderant, utque re ipsâ experiantur Dominum (iuxta illud Dauidicum) in bonis replere desiderium eorum. Cum enim Deum ipsum habeant, inque Deo vniuersum omnia; illam ipsam delectationem ex eo longè maiorem percipiunt, quàm ex singulis rebus perciperent, si singulis iis fruerentur. Vt enim qui ingentem nummum habet aureum, multorum nummum argenteorum pretium ita possidet, ac si distinctè totidem argenteos haberet, atque multo commodius alterius monetæ pondere caret; sic qui cum Deo per arctiorem nexum abdicationis propriæ coniunctus est, ipsam compendio totius boni naturam (quoad quidem in hac vitâ licet) adeoque medullam eius penitissimam inuenit, quæ per vniuersum est dispersa. Hoc ipsum est quod B. Franciscus frequens in ore habebat, *Deus meus, & omnia*. Quâ de re sic diuinè D. Augustinus: *Quid amo cum te amo? non speciem corporis, nec decus temporis, nec candorem lucis, ecce istis amicis oculis, non dulces melodias suauium cantilenarum omnimodarum, non flo-*

Psal. 102.

In Deo sunt omnia, quæ propter amorem eius in hoc sacculo relinquitur.

Li. 10. Confess. cap. 6.

rum & vnguentorum & aromatum suauelentiam, non manna & mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus. Non hæc amo, cum amo Deum meum: & tamen atq[ue] quamdam lucem, & quamdam vocem, & quemdam colorem, & quemdam cibum, & quemdam amplexum interioris hominis mei: ubi fulget anima mea, quod non capit locus; & ubi sonat, quod non rapit tempus, & ubi olet, quod non spargit flatus; & ubi sapit, quod non minuit edacitas; & ubi heret, quod non diuellit satietas. Hoc est quod agio cum Deum meum

Christus
B. Lauren-
tius Iustinia-
no apparet,
specie pul-
cerrima
virginis.

amo. Legimus B. Laurentium Iustinianum; cum adhuc ætatis esset iuuenilis & lubricæ, Christum Dominum vidisse specie virginis, vultu placidissimo, & eximio lucis splendore solis radios exuperante, eumque in hunc modum rogasse: Curnam, ô adolescens, in res istas externas dilaberis, & pacem sectando, te ipsum per multa dispergis? Quod quæris, penes me est: ego, si me sponsam acceperis, pacem hanc certissime polliceor. Ille & tantâ pulcritudine, & tam ingenti promisso illectus, rogauit quod ei nomen & genus esset: ad quem Christus: Sum Dei sapientia, quæ ut homines in pristinam dignitatem restituerem, vnde peccando exciderant, seruilem hominis formam assumpsi. Huic cum B. Lauren-
tius

tius respondisset, libentissimè eam se accipere, ille quidem hominem exosculatus cum gaudio, vt videbatur, abscessit, iste autem non multo pòst tempore, ad oblatas nuptias spirituales sese contulit, in quibus promissam delectationē feneratò percepit.

CAPVT XL.

Suaue Augustino carere voluptatibus carnis.

HÆC cuncta reipsa expertus & Noster comprobat, adeoque in ipsomet adi- Lib. I. Cō-
fess. cap. I.
tu religionis constitutus ait: *Quàm suaue mihi subito factum est carere suauitatibus nugarum* (corporis videlicet & rerum externarum) *& quas amittere metus erat, iam dimittere gaudium erat. Eiiciebas enim eas* (Domine) *à me, vera tu & summa suauitas, eiiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini; omni luce clarior, sed omni secreto interior, omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Igitur ob hanc sæcularium rerum abdicationem mente nunc decretam, animus meus liber erat à curis ambiendi præfecturas, & acquirendi possessiones caducas, & volutandi, atque scalpendi scabiem libidinum: & mirâ dulcedine talium deliciarum affectus, gar-*
G 3riebam

riebam tibi (Deo loquitur) *claritati meae, & diuitiis meis, & saluti meae soli*; tristiore subinde voce in conualle plorationis ingemi-

*Quamvis a-
tate Deo
vocanti pa-
rendum.*

Thren. 3.

Opusculo
contra re-
trahent. à
Religione.

Lib. De si-
mil.

In Vitis
Fratrum
Prædicato-
rum.

scens, quòd adeò tardè huiuscemodi rerum mundanarum quiquiliis reliquisssem. Non enim rectè, quamvis ætate iuniore, Dei vocationi parère differtur: siquidem *bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentiâ suâ*, ait Propheta. Qui fructus huiusce à teneris conuersionis explicans, *Sedebit, inquit, solitarius & tacebit, quia lenauit super se*. Quod B. Thomas ideò dictum arbitrat, quòd ij qui ab ineunte ætate iugū Religionis sustulerunt, seipsos longè facilius supra naturæ corruptæ inclinationes erigunt, eamque vitæ rationem ineunt, quæ à mundanarum rerum strepitu quàm remotissima est. In quam sententiam B. Anselmus eos qui à pueritiâ in monasteriis enutriti se Domino consecrant, Angelis comparat; qui verò in adultiori ætate, hominibus. Quod ipsum coronidis loco probari queat exemplo duorum nouitiorum (refert hoc Gerardus de Fracheto) qui religiosæ vitæ studio incensi, procul à patrio solo fuerunt eam amplexi. Verùm primo conuersionis tempore, duorum alter, cum periculossimo morbo conflictaretur, sociumq; Religionis suæ videret affici tædio, quòd

quodd longè patriâ superstiti manendum ef-
 fet; consolari eum cœpit: atque dein ipse-
 met inualescente vi morbi, cùm ad melio-
 rem vitâ euocatus esset, collegæ suo Deum
 oranti, lætissimâ specie apparuit, eximioq;
 quo circumfundebatur splendore, mœren-
 tem summopere exhilarauit. Eductum ve-
 rò foras ad planiciem dum solatur, & ad
 constantiam hortatur, ecce fulgentissimo-
 rum hominû cohors singulari ordine ma-
 gnas cruces humeris deferens, per montem
 in cælum conscendebat. Nouitius in admi-
 rationem raptus, illicò in felicissimam il-
 lam turbam oculos coniicit, & dum eos
 aspectu prosequitur, succedit deinde alius
 cuneus beatorum, gestantium manibus
 triumphales cruces, quas nullâ difficultate
 gestabant. Auxit admirationem iuxtâ &
 lætitiâ hic ordo militum, priores ponē
 sequentium, cælorumque celsa petentium.
 Sed continere præ gaudio sese vix potuit,
 cùm tertius ordo successit longè maior:
 nam singulis sua crux à florentissimo quo-
 dam iuvene præferebatur. Cumque præce-
 dentes turmas sequerentur, & Angelus de-
 functum nouitium cum suâ cruce ad iun-
 gendum sese aliis accerferet; focius eius,
 Non ita, inquit, sed priusquam abis, rei ge-
 stæ seriem, triumque gloriosorum ordi-

*Valdè tri-
 tum homi-
 ni in tene-
 ra etate
 mundum
 spernere.*

num triumphos explica. Beate iuuenis, Quoscumque vidisti, ait, tribus hisce distinctos ordinibus, omnes beatorum ciuitate donatos esse certò scias. Qui primum comparuere insignes crucibus, quas baiulabant humeris; ij sunt, qui ætate proeuctiori sese Dei obsequio manciparunt, ideoque longas lataque cruces, præteritarum scilicet consuetudinum velut onera quadam deportare coacti sunt. Secunda cohors est horum qui mediâ ætate virtutem complexi sunt, & ij cruces gestant manibus, utpote portatu leuiore. Qui verò agmen clauserunt, nec cruces nec laborem sese tulisse insinuant: quia in tenerâ ætate, spretis mundi illecebris, perfectionis arcem ingressi, Angelicè vixerunt, totumque iugi Domini pondus, eorum Angeli sustinuerunt, non ipsi. Tu quoque, si modò perseueraueris, nobis adiungere, & inter beatos eris: ego verò Dei gratiâ cum illis quos vides ascendo. His dictis, alios secutus est, Angelo suo duce, eiusque crucem ferente.

CAPVT XLI.

Deplorat vite religiosioris procrastinationem.

CETERVM VT Vnde digressi sumus, redeamus, Augustinus hac in re nimium tergiuer-

giuersatus, ita segnitiam suam deplorat:
Non erat quod tibi responderem dicenti mihi, Lib. 8. Cō-
fess. cap. 5.
Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & il-
luminabit te Christus. & undique ostendenti
veritate dicere, non erat omnino quid respon-
derem veritate conuictus, nisi tantum ver-
ba lenta, & somnolenta: Modò, & ecce modò,
sine paululùm; sed modò & modò non habe-
bant modum; & sine paululùm, in longum
ibat. Et non ita multò post reaccusans se-
metipsum tarditatis, duos Potitiani contu-
bernales extollit, qui cùm D. Antonij vi-
tam legissent, omni postpositâ morâ diui-
nis monitis paruerunt, ita vt vnus alteri re-
pentē succlamaret: Ego seculi spem omnem
abrumpo: hoc loco, hac horâ, Deo seruire ag-
gredior. Ad hanc promptitudinem adhor- Serm. 59.
de verbis
Domini.
tans omnes, Ecce, inquit, indulgentia dator
aperit tibi ostium, quid moraris? gaudere de-
beres si aperiret aliquando pulsanti. Non pul-
sasti, & aperit, & foris remanes? Ne ergo
pigeat Deo vocanti mox acquiescere. De
miseriordia operibus quodam loco dicit Scri-
ptura: Ne dixeris (pauperi mendicanti) Va-
de & reuertere, cras ego dabo, cùm possis con-
tinuò benè facere; non enim scis quid sequen-
ti cōtingat die. Audisti praeceptum non dif-
ferendi, vt in alium sis misericors; & disse-
rendo, in te es crudelis? exhibe & animæ tuæ

G 5
elcēmo-

Lib. 9. Cō-
fess. cap. 3.
& lib. 10.
& Soliloq.
cap. 31.

eleēmosynam. Non dicimus, ut tu ei des, sed ne repellas manum dantis. In quod se commisisse recordatus, dolet quod corde pleno Christi militiā, vel vnam horam distulerit se illi accingere, & non quantocyus bellum mundo carniq̃ue indixerit: & alibi, Serò te amaui, inquit, pulcritudo tam antiqua & tam noua. Serò te amaui, vā tempori illi, quando te non amaui.

CAPVT XLII.

Quantum exemplis perfectiorum hominum fuerit inflammatus.

Lib. 9. Cō-
fess. cap. 2.

*Subducit se
à professio-
ne litera-
riā.*

VOLVNTATE igitur Deo vacandi & videndi, quoniam ipse est Dominus, penitus confirmatā, Baptismum suscipere, ac dein religiosam vitam amplecti omnino decreuit. Quare statim post vindemiales ferias (viginti circiter dies restabant) leuiter se subtrahere professioni literariæ statuit, gauisus quod fatigantis pectoris subesset quoque non mendax excusatio, quæ offensionem hominum temperaret, qui propter liberos suos, illum liberum numquam esse volebant. Opportunam hanc relinquendę cathedrę occasionē nactus, verā ipsam causam, quæ erat stabile Deo seruiendi propositū, vitæ laxioris amatores celat, ne rumoribus forsan vel malefaniis illorum persuasione-

tionibus ac blanditiis, quæ tunc primùm se
 produnt, intepefceret: *Tu nobis* (Deo lo-
 quitur) à conualle plorationis ascendentes,
 & cantantibus canticum graduum, dederas
 sagittas acutas, & carbones vastatores; ad-
 uersus linguam subdolan, velut consulendo
 contradicentem, & sicut cibum affolet, aman-
 do consumentem. Sagittaueras tu cor nostrum
 charitate tuâ, & gestabamus verba tua trans-
 fixa visceribus, & exempla seruorum tuorum
 (Victorini, Antonij, & istorum aulicorum,
 de quibus antè dictum est) quos de nigris
 lucidos, & de mortuis viuos feceras, congesta
 in sinum cogitationis nostræ, urebant & ab-
 sumebant grauem torporem, ne in ima verge-
 remus, & accendebant nos validè, ut omnis
 ex linguâ subdolâ contradictionis flatus in-
 flammare nos acrius posset, non extinguere.

*Exempla
 antecessoris
 cor Augu-
 stini in bo-
 no firman.*

Cùm ijs igitur fui antè similibus, ad om-
 nem remoram tollendam, nihil de consilio
 communicauit, sed cum Deum timentibus
 amicorumque fidelissimis tantùm, in-
 ter quos Verecundo cuidam, qui Euangeli-
 cæ perfectionis amore inflammatus mace-
 rabatur anxietudine de Augustini & fami-
 liarium eius bono, quòd propter vincula, qui-
 bus tenacissimè tenebatur, deserere se eorum
 consortio videbat, nondum Christianus con-
 iuge fidei, eâ tamen ipsâ, arctiore præ ceteris
 compe-

*Mundum
 deserendi
 propositum
 fidei tan-
 tummodò
 cum amicis
 comunicat.*

*Lib. 9. Cõ-
 fell. cap. 3.*

*compede ab itinere, castitatis religiosæ, quod
 ingressi erant, retardabatur: nec Christianum
 esse alio modo se velle dicebat, quàm illo quo
 non poterat. Hunc igitur consolantes tristem,
 saluâ amicitia, de tali eorum conuersione, co-
 hortati sunt ad fidem gradus sui, vitæ scilicet
 coniugalis, in quâ tamen salus, non tamen
 is beatitudinis gradus est, qui continentia
 est proprius. Hic Verecundus Augustino
 socijsque eius benignè rus suum Castiacum
 obtulit, ubi ab æstu sæculi in Domino quie-
 uerunt, vouentes inuicem, ut is pro rure illo
 redderet ei semper virentis paradisi amani-
 tatem. Angebatur tunc ipse, Nebridius verò
 Augustini socius licet nec ipse omnino
 Christianus esset, tamen plurimum collæ-
 tabatur, multa Augustinum de fidei myste-
 rijs interrogans, & paulò post in castitatis
 perfectæ studio emoriens. Nunc (loquitur
 Deo) ille vinit in sinu Abrahæ dulcis amicus
 meus. Nam quis alius tali animæ locus? Iam
 non ponit aurem ad os meum, sed spirituale os
 ad fontem tuum, & bibit quantum potest sa-
 pientiam pro auiditate suâ sine fine felix.
 Nec sic eum arbitror inebriari ex eâ, ut obli-
 uiscatur mei, cum tu Domine, quem potat ille,
 nostri sis memor. Hunc itaque Nebridium
 opperientibus Augustino & socijs, euoluti
 sunt tandem feriarum dies, qui longi &
 multi*

multi videbantur præ amore libertatis otiose, ad cantandum de medullis omnibus, Tibi dixit cor meum, quasi vultum tuum, vultum tuum Domine requiram, nimirum oculis animæ meæ, pulcritudinem tuam intueri desiderans, ceteraque cuncta fastidians. Hoc mihi superest vnicum studium, non solum ut in æternâ beatitudine vultum tuum reuelatâ contempler facie, verum etiam ut in hac vitâ seriò recogitem actionum mearum omnium inspectorem, utque in honorem nominis tui, tamquam in vltimum scopum opera mea omnia conuertam.

CAPVT XLIII.

Rus abit, ut ad Baptismum se paret, libros aliquot componit. Psalmum IV. accommodè explicat conuersioni, quam accelerat, odontalgia diuinitus liberatus.

PROFESSIONE ergo Rhetoricâ, ceterisque impedimentis iam expeditus, in Verecundi villam quieti aptissimam, cum Monicâ secundum matrem, suauissimisque collegis Alipio, Nebridio, & Adeodato puero secessit, inibi namque sine dubio videbat se ad Baptismum commodius posse disponi. Sicut enim aqua fontis turbida non reddit iuxta se positarum rerum imagines,

Rus & secessus à turbâ animo reparando sunt aptissima.
Lib. 9 Cōfess. cap. 4.

*Sacratissima
Augustini
exercitia.*

*Lib. 9. Cō-
fess. cap. 4.*

gines, tranquilla verò & limpida, quæ propè
quæve longiusculè distant intuentibus re-
præsentat; ita mens humana rerum sæcula-
rium turbis permista, neque seipsam atten-
dit, neque considerat: verum in secreto col-
lecta quietique reddita, seipsam suosque de-
fectus, atque etiam diuina beneficia clariùs
intuetur. Eadem igitur in villâ, & ad Bapti-
smi sacramentum sese comparauit Augusti-
nus, & exclusis vitæ præteritæ tumultibus,
libros aliquot composuit, videlicet Acade-
micos, Soliloquia de Ordine, Vitâ beatâ,
Immortalitate animæ, & alia quæ adhuc
superfunt commentaria. Per idem autem
tempus S. Scripturæ, Dauidicorum præfer-
tim Psalmorum lectioni, feruentibus ad
Deum precibus profundæque meditationi,
cum ineffabili dulcedine frequens vaca-
bat. O quæ voces, qui ardores, quæ amoris
flaminæ, quæ iubila, qui æstus tum cordis
eius, à Deo salubri charitatis vulnere fau-
ciati! Indignabatur primùm, compatieba-
tur deinde Manichæis, *quod illa Sacramen-
ta, illa medicamina nescirent, & insani essent
aduersus antidotum* Catholicę fidei, *quo solo
sani esse potuissent*; quodque hic thesaurus
mysteriorum Dei, qui totius mundi opibus
excellentiore est, ab ipsis (vt etiamnum ho-
die, prò dolor! ab Ethnicis, & hæreticis
vniuer-

vniuersis) ignoraretur. Eximij illius motus,
 mirabilesque affectus erant, quos & à Ma-
 nichæis percipi exoptasset, cum supernæ
 suauitatis nectare degustato, legebat, inque
 otio sancto decantabat Psalmum quartum,
Cum inuocarem: Inhorruì, inquit, timendo,
ibidemq; inferbui sperando, & exulando in
tuâ misericordiâ. Et hæc omnia exhibant per
oculos meos, & vocem meam, cum conuersus
ad nos Spiritus tuus bonus ait nobis: Filij ho-
minum, quousque graues corde? ut quid dili-
gitis vanitatem, & queritis mendacium? Et
ego tam diu nesciens vanitatem dilexi, &
mendacium quæsiui. In phantasmatis enim,
quæ pro veritate tenueram, vanitas erat &
mendacium. Et insonui multa grauiter in do-
lore recordationis meæ; quæ utinam audiuif-
sent qui adhuc diligunt vanitatem, & qua-
runt mendacium, fortè conturbarentur, &
euomerent illud. Legebam, Irascimini, & no-
lite peccare: & quomodo mauebar, Deus meus,
qui iam didiceram irasci mihi de præteritis,
ut de cetero non peccarem. Nec iam bona mea
foris erant, nec oculis carnis in isto sole quære-
bantur. Volentes autem gaudere forinsecus,
facile euanescent, & effunduntur in ea quæ
videntur, & temporalia sunt, & imagines eo-
rum famelicâ cogitatione lambunt. Et ô si
fatigarentur inediâ, & dicant; Quis ostendet
nobis

Breuis ex-
 plicatio
 Psalmi 4.
 conuersioni
 inserviens.

Mundani,
 imagines
 tantummodo
 bonorum
 famelicâ
 cogitatione
 lambunt.

nobis bona vera? Et dicamus, & audiant? Signatum est in nobis lumen vultus tui Domine. O si viderent internum lumen aeternum, quod ego quia gustaveram, frendebar quoniam non eis poteram ostendere, si adferrent ad me cor in oculis suis foris à te; & dicerent, Quis ostendet nobis bona? ibi enim; ibi mihi iratus eram, intus in cubili, ubi compunctus eram, ubi sacrificaveram, mactans vetustatem meam, & inchoatâ meditatione renouationis meae sperans in te, ubi mihi dulcescere cœperas, & dederas lætitiā in corde meo. Nec volebam multiplicari terrenis bonis, deuorans temporalia, & deuoratus temporalibus; cum haberem in aeternâ simplicitate aliud frumentum & vinum & oleum. O in pace, o in idipsum! obdormiam, & somnum capiam! Et tu es idipsum valde, qui non mutaris, & in te requies obliuiscens laborum omnium, quoniam nullus alius tecum. Sed nec multa alia adipiscenda quæ non sunt quod tu: sed tu Domine singulariter in spe constituisti me. Hunc Psalmum, has literas de melle cali melleas, & de lumine Domini luminosas legebat, ardebat, & tabescebat, quando recordabatur omnia dierum illorum feriatorum.

Et ecce tantâ dulcedine spiritualis gaudij delibuto, mox acerbi quidpiam instillatur, dolor nempe dentium; in quo malo
cum

cum vsque ad defectionem vocis tortus
 esset, in ceratis tabulis (loquelæ impos) scri-
 psit vt vnanimes precibus adstantes incum-
 berent: quod cum fecissent & ipse ceteri-
 que, mox dolor omnis abscessit. Quantus
 is fuerit, testatur: *Sed quis dolor? aut quo mo-
 do fugit? Expauifateor, Domine meus, Deus
 meus; nihil enim tale ab ineunte etate exper-
 tus fueram:* ita enim misericors Dominus
 spiritualibus gaudijs amari quidpiam in-
 spergere, & per id hominis ad se conuersio-
 nem accelerare solet. Vnde statim per lite-
 ras à D. Ambrosio consilium expetijt, quid
 sibi potissimum de libris Scripturæ sacræ le-
 gendum esset, *quo percipiendæ Baptismi gra-
 tia aptior fieret. At ille iussit Isaiam Pro-
 phetam, quod præ ceteris Euangelij vocatio-
 nisq; Gentium sit prænuntiator apertior, sed
 cum primam periodum non intelligeret,
 & quod erat residuum, simili obscuritate
 plenum existimaret, in aliud tempus lectio-
 nem illam reiecit, exercitior in Dominico
 eloquio.*

*A grauissi-
 mo dentiæ
 dolore pre-
 cibus libe-
 ratur.*

*Lib. 9. Cō-
 fess. cap. 5.*

H DE